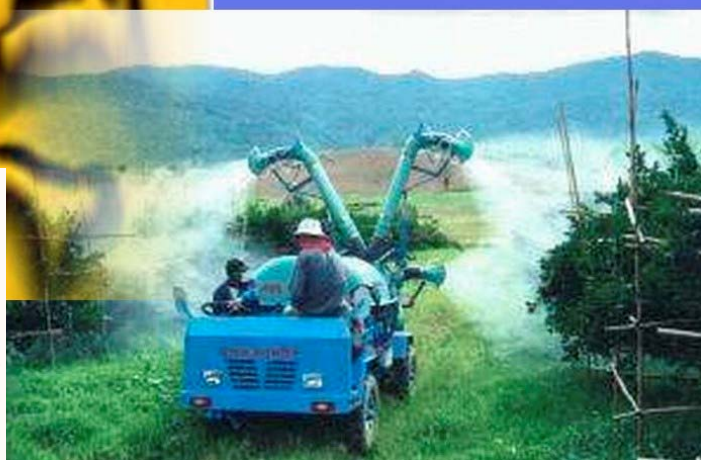

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

เอกสารประกอบการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ
สำหรับการประชุมเวทีสมัชชาสุขภาพระดับพื้นที่ ปี พ.ศ.2546

กลไกทางกฎหมายและกลไกทางนโยบาย เพื่อสนับสนุนการลดใช้สารเคมีเกษตร

จุฑา มาต ต๊ะท่า

เครือข่ายสถาบันนโยบายการเกษตรและชนบท
แผนงานวิจัยและพัฒนา นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ
และระบบการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

เอกสารประกอบการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ
สำหรับการประชุมเวทีสมัชชาสุขภาพระดับพื้นที่ ปี พ.ศ. 2546

กลไกทางกฎหมายและกลไกทางนโยบาย เพื่อสนับสนุนการลดการใช้สารเคมีการเกษตร

จุฬารัตน์ ต๊ะก๋า

เครือข่ายสาขานโยบายการเกษตรและชนบท
แผนงานวิจัยและพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ
และระบบการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ

สารบัญ

	หน้า
1. บทนำ	1
2. เส้นทางสารกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทย	3
2.1 การผลิต	3
2.2 การกระจายผลิตภัณฑ์สารกำจัดศัตรูพืช	7
2.3 ผู้ใช้สารกำจัดศัตรูพืช	10
3. การผลิตสารกำจัดศัตรูพืช	12
3.1 ภาษีนำเข้าของสารกำจัดศัตรูพืช คือ 0%	12
3.2 การขึ้นทะเบียนสารกำจัดศัตรูพืช	14
3.3 โรงงานผลิต, สถานที่เก็บไม่ถูกต้อง จนอาจเกิดเป็นภัยแก่ชุมชนรอบข้าง	15
3.4 ผลิตภัณฑ์ผิดกฎหมาย ผลิตภัณฑ์ปลอม	17
ผลิตภัณฑ์คุณภาพต่ำ ด้อยคุณภาพ	
3.5 มีชื่อการค้าเป็นจำนวนมาก สร้างความสับสนแก่ผู้บริโภค	18
4. การขายสารกำจัดศัตรูพืช	20
4.1 การแสดงฉลากของภาชนะบรรจุสารกำจัดศัตรูพืชไม่ถูกต้อง	20
4.2 การโฆษณาเกินความจริง การส่งเสริมการขายอย่างหนัก	22
4.3 ร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ถูกต้องตามกฎหมาย	25
หรือร้านจำหน่ายผิดกฎหมาย	
5. การใช้สารกำจัดศัตรูพืช	27
5.1 การใช้สารกำจัดศัตรูพืชแล้วส่งผลให้เกิดปัญหาต่อชุมชนรอบข้าง	27
5.2 สารพิษตกค้างในผลผลิตการเกษตรเกินกว่ามาตรฐาน	30
5.3 ขยะสารพิษจากภาชนะบรรจุสารกำจัดศัตรูพืช	32
6. สาระสำคัญของนโยบายและแผนแม่บทการใช้	34
สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช 2545-2549	
เอกสารอ้างอิง	47

จากการปฏิวัติเขียว (Green revolution) ในช่วงปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา นับว่าปัจจัยหลักในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการเกษตรในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย รวมทั้งประเทศไทย เนื่องจากการปฏิวัติเขียวทำให้เกิดการค้นพบพืชพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตสูง เกิดการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรแทนแรงงานคนและสัตว์ ตลอดจนมีการค้นพบปุ๋ยเคมีและสารเคมีต่างๆ สำหรับควบคุมโรคและแมลง ที่สำคัญคือ ทำให้เกิดกระแสการผลิตพืชเชิงเดี่ยว (monoculture) ที่มุ่งผลิตพืชชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นปริมาณมาก โดยใช้พืชพันธุ์ใหม่ที่ค้นพบร่วมกับปุ๋ย สารเคมี สารกำจัดศัตรูพืชและเครื่องจักรกล เพื่ออำนวยความสะดวกและลดต้นทุนต่อหน่วยในขั้นตอนการจัดการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวในระดับไร่นา โดยเน้นผลผลิตที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดส่งออก ในปัจจุบันหากได้มีโอกาสพูดคุยกับเกษตรกร ส่วนใหญ่จะได้รับคำตอบเช่นเดียวกันคือ การผลิตการเกษตรนั้นไม่สามารถจะทำได้หากปราศจากสารเคมีทางการเกษตร

ปัจจุบันสารกำจัดศัตรูพืช¹ที่ใช้ในประเทศไทยส่วนใหญ่นั้นต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา, จีน, อินเดีย, อินโดนีเซีย, อินเดีย เฉพาะในปี พ.ศ. 2543 ประเทศไทยมีการนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชรวมทั้งสิ้น 52,739 ตัน โดยคิดเป็นการนำเข้าสารสำคัญเป็นจำนวน 31,454 ตัน คิดเป็นมูลค่ากว่า 7,294 ล้านบาท หากสารเหล่านั้นผ่านกระบวนการผลิต แบ่งบรรจุภัณฑ์จนกระทั่งออกจำหน่ายในท้องตลาด จนถึงมือผู้บริโภค ซึ่งส่วนใหญ่คือเกษตรกรแล้วนั้น คาดว่ามูลค่าของตลาดสารกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทยน่าจะสูงถึง 10,000 ล้านบาท

เส้นทางของสารกำจัดศัตรูพืชเริ่มจากการที่บริษัทผู้ประกอบการที่ต้องการผลิต นำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชตามรายชื่อวัตถุดิบที่กฎหมาย พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 กำหนดไว้ โดยต้องยื่นคำขอขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายต่อกรมวิชาการเกษตรตามขั้นตอนในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การขอขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายที่กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ ก่อนจึงจะดำเนินการขออนุญาตผลิตและนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชได้ ในปัจจุบันมีผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้นำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชจำนวน 169 ราย และเป็นผู้ประกอบกิจการผลิต ผสมปรุงแต่งและแบ่งบรรจุ (formulator and repacker) จำนวนทั้งสิ้น 77 ราย

¹ **สารกำจัดศัตรูพืช** (Pesticide) หมายถึง สารเคมีทางการเกษตรที่ใช้ในการควบคุม ป้องกันกำจัดศัตรูพืช เช่น สารกำจัดแมลง (Insecticide), สารกำจัดวัชพืช (Herbicide) , สารกำจัดโรครา (Fungicide) เป็นต้น โดยส่วนของ **สารเคมีทางการเกษตร** (Agrochemical) หมายถึง สารเคมีที่ใช้ในทางการเกษตร เช่น สารกำจัดศัตรูพืช, ปุ๋ยเคมี และธาตุอาหารเสริม, สารเคมีที่ใช้ทางการปศุสัตว์, การประมง เป็นต้น

สารกำจัดศัตรูพืชที่ผ่านการผสมปรุงแต่งและแบ่งบรรจุแล้วนั้น จะถูกส่งผ่านโดยช่องทางต่างๆ ตามเส้นทางสารกำจัดศัตรูพืชจนถึงมือเกษตรกร โดยมีผู้ประกอบการค้าส่ง ซึ่งมีผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อการค้าของตนเอง โดยผู้ค้าส่งเหล่านี้อาจเป็นทั้งบริษัทที่ทำการผลิตและนำเข้าด้วยตนเอง หรือเป็นบริษัทที่ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้จัดจำหน่ายภายใต้ชื่อการค้าของตนแต่เพียงอย่างเดียวก็ได้ โดยในปัจจุบันมีผู้ประกอบการค้าส่ง หรือที่มักรู้จักกันทั่วไปว่าเป็นบริษัทจำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชอยู่จำนวน 501 ราย ผู้ประกอบการทั้งหมดนี้ทำหน้าที่ในการกระจายสินค้าคือสารกำจัดศัตรูพืชผ่านตามเส้นทางต่างๆ ของการกระจายสารกำจัดศัตรูพืช โดยช่องทางที่ใหญ่ที่สุดก็ยังคงเป็นการกระจายผ่านร้านจำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชในจังหวัดต่างๆ ซึ่งปัจจุบันมีทั้งหมด 4,500 รายทั่วประเทศ (โดยในจำนวนนี้ยังไม่รวมร้านที่จำหน่ายอย่างผิดกฎหมาย – ไม่มีการขออนุญาตประกอบกิจการเกี่ยวกับสารกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น – อีกเป็นจำนวนมาก) นอกจากนี้แล้วยังมีผู้ค้าเร่สารกำจัดศัตรูพืชที่หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งแน่นอนว่าทำให้เกิดปัญหาการควบคุมการจำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชส่วนหนึ่งด้วยเช่นกัน

และแม้ว่านโยบายและกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสารกำจัดศัตรูพืชจะมีการพัฒนามากขึ้นเป็นลำดับ แต่พฤติกรรมของผู้ประกอบการเหล่านี้ในอันที่จะหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามกฎหมายก็มีส่วนสำคัญต่อการใช้สารกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทยเป็นอย่างมากเช่นกัน ได้แก่ การลักลอบนำเข้าสารที่ไม่ตรงกับที่ได้รับอนุญาต, การลักลอบจำหน่ายสารฯที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียน, การโฆษณาเกินความเป็นจริง เป็นต้น และจากพฤติกรรมดังกล่าวของผู้ประกอบการร่วมกับพฤติกรรมของเกษตรกร เช่น การขาดความเข้าใจ และขาดข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับการใช้สารกำจัดศัตรูพืช โดยเฉพาะอย่างยิ่งอันตราย พิษภัย ตลอดจนวิธีการใช้ที่ถูกต้อง นำไปสู่การขาดความระมัดระวังในการใช้ เป็นต้น ยิ่งส่งผลให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จากสารกำจัดศัตรูพืชยิ่งเป็นไปอย่างยากลำบาก

ดังนั้นการกำหนดนโยบายและกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสารกำจัดศัตรูพืชโดยหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นอีกส่วนที่สำคัญต่อการแก้ไขปัญหาสารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำความรู้กับการมีส่วนร่วมของส่วนอื่นๆ ของสังคม และการค้นหาแนวทาง รูปแบบการเกษตรที่ลดการพึ่งพาการใช้สารกำจัดศัตรูพืช อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

2 เส้นทางสารกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทย

เส้นทางสารกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทยนับจากแหล่งผลิตจนถึงมือผู้บริโภค สามารถแบ่งการพิจารณาออกได้ 3 ส่วนหลัก ๆ คือ ในส่วนของการผลิต การกระจายผลิตภัณฑ์ และผู้ใช้

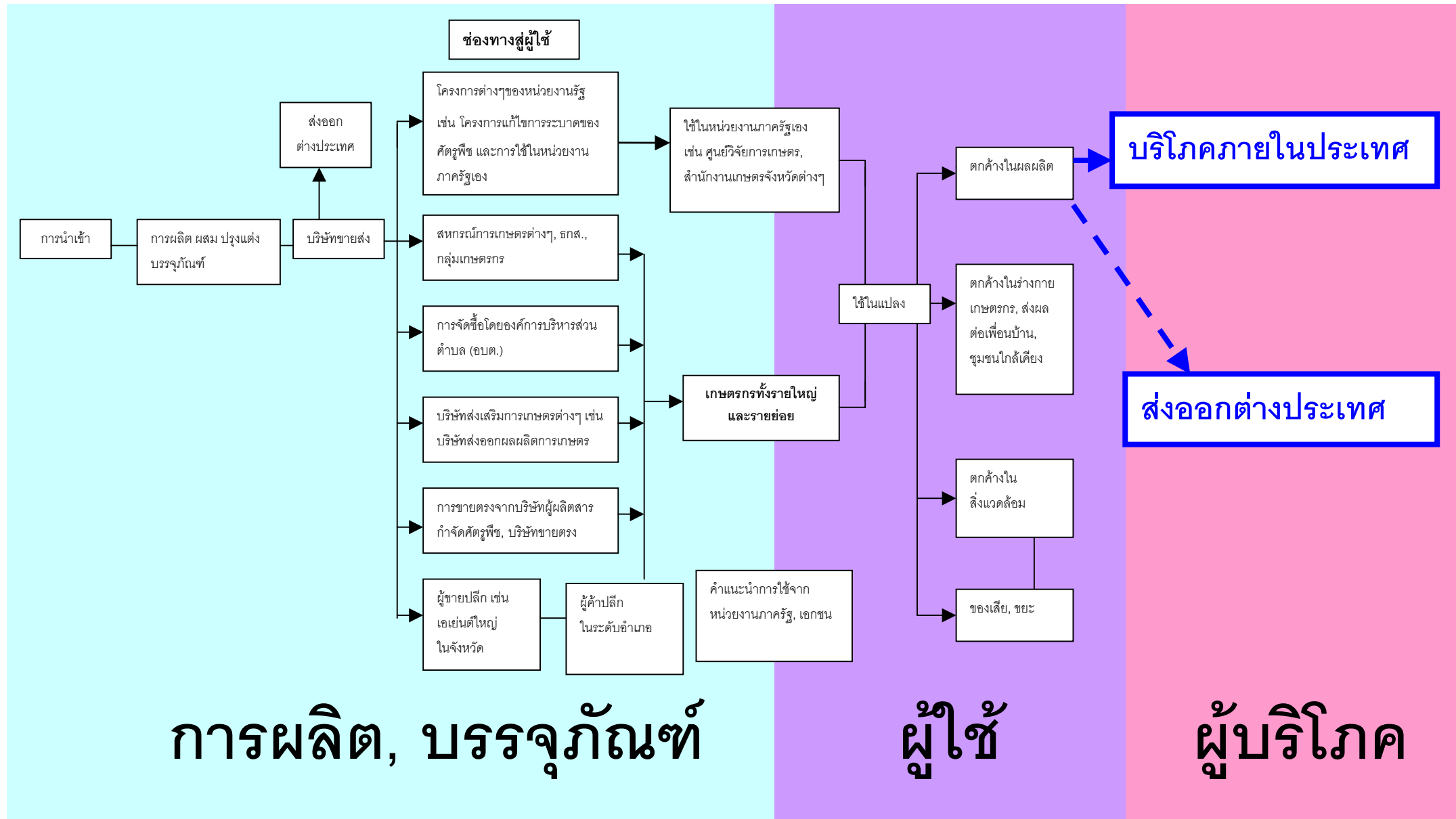
2.1 การผลิต

เส้นทางของสารกำจัดศัตรูพืชเริ่มต้นจากการที่บริษัทผู้ประกอบการที่ต้องการผลิต นำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชตามรายชื่อวัตถุดิบที่กฎหมายพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 กำหนดไว้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายต่อกรมวิชาการเกษตรตามขั้นตอนในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การขอขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายที่กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ ก่อนจึงจะดำเนินการขออนุญาตผลิตและนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชได้

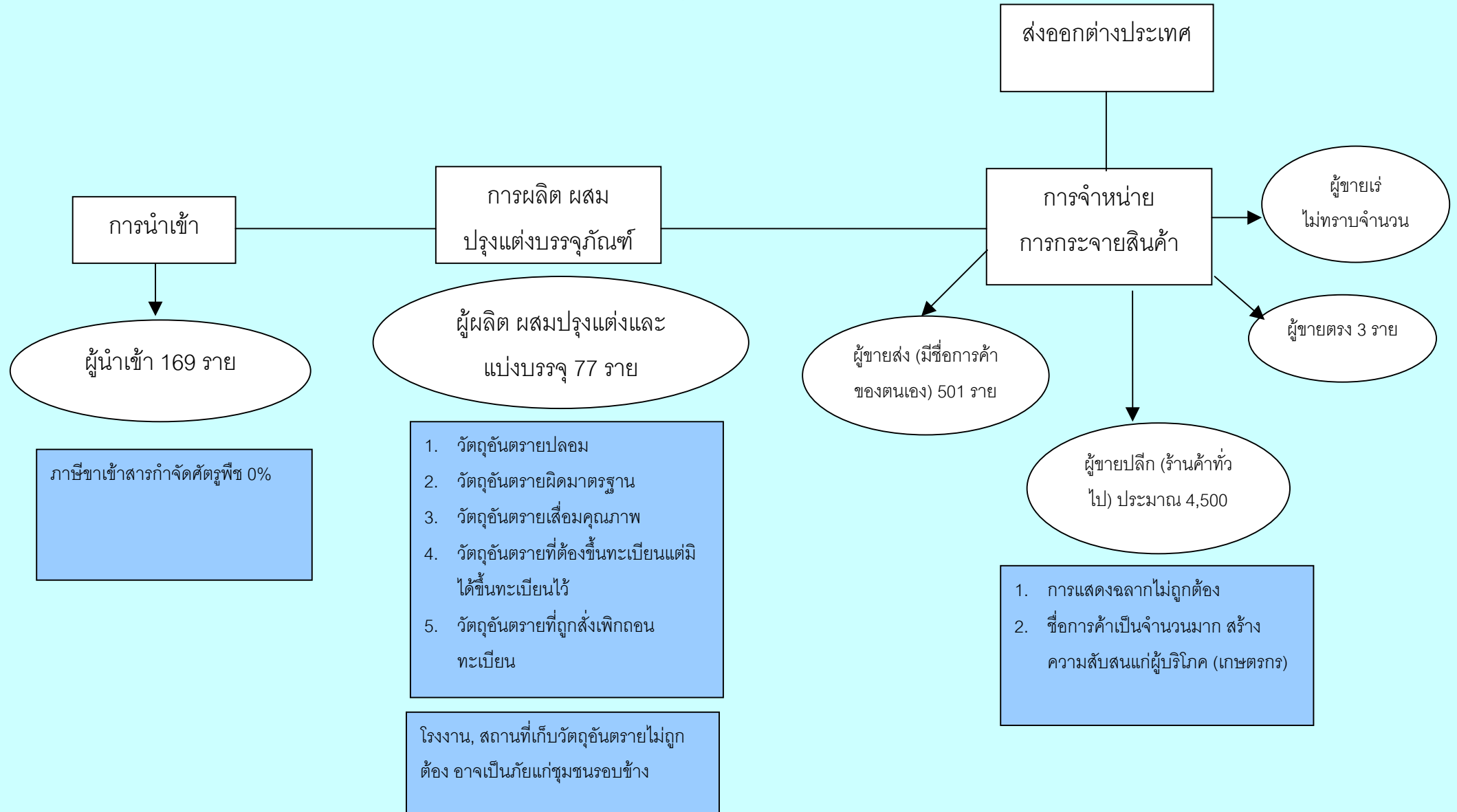
ในปัจจุบันมีผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้นำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชจำนวน 169 ราย ในจำนวนนี้มีผู้ประกอบการทั้งบริษัทที่เป็นของคนไทย และบริษัทสาขาของบริษัทต่างชาติ ส่วนใหญ่ของสารกำจัดศัตรูพืชที่มีการจำหน่าย และใช้ในประเทศไทยนั้นเป็นการนำเข้าจากต่างประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2544 ประเทศไทยนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืช เป็นจำนวน 55,445 ตัน คิดเป็นมูลค่า 8,550.74 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร) ประเทศที่ประเทศไทยนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชมากที่สุด คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา, อินโดนีเซีย, เยอรมันนี, จีน และมาเลเซีย โดยคิดเป็นส่วนแบ่งทางการตลาดคือ ร้อยละ 14, 11, 9, 7 และ 7 ตามลำดับ หากพิจารณาส่วนแบ่งทางการตลาดของบริษัทนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืช พบว่าบริษัทมอนซานโต้ (ไทยแลนด์) มีมูลค่าการนำเข้ากว่า 789 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 16.03 ซึ่งเป็นส่วนแบ่งทางการตลาดที่ได้จากการประกอบกิจการสารกำจัดวัชพืชทั้งหมด สารกำจัดวัชพืชจากบริษัทมอนซานโต้ซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปได้แก่ ราวด์อัฟ (ไกลโฟเสท), สปาร์ค (ไกลโฟเสท) บริษัทที่มีส่วนแบ่งทางการตลาดรองลงมาคือบริษัทโนวาติส (ประเทศไทย) จำกัด (เดิมคือบริษัทชีบา-ไกกิ ปัจจุบันได้รวมกับบริษัทเซเนก้า เป็นบริษัทชินเจนต้า) มีมูลค่าการนำเข้า 419 ล้านบาท หรือคิดเป็น 8.51% โดยผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในตลาดได้แก่ สกอร์ 250 อีซี (ไดเฟโนโคนาโซล), ริโดมิล เอ็ม แซด (เมทาแลกซิล) บริษัทที่มีส่วนแบ่งทางการตลาดในระดับต่อมาคือบริษัทดูปองท์ (ประเทศไทย) จำกัด มีส่วนแบ่งทางการตลาดร้อยละ 6.89 หรือ 339 ล้านบาท โดยผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในตลาดได้แก่ แลนเนท (เมโทมิล), เบนเลท (เบนโนมิล) (กองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร, กรมวิชาการเกษตร, พ.ศ.2539) ในปัจจุบันสารกำจัดศัตรูพืชที่นำเข้าทั้งหมดนั้น ได้รับการยกเว้นไม่มีการเก็บภาษีนำเข้า

ในขั้นตอนต่อมา คือ ส่วนของขั้นตอนการผลิต การผสม การปรุงแต่งสารกำจัดศัตรูพืช ตลอดจนการบรรจุภัณฑ์ สารกำจัดศัตรูพืชที่จำหน่าย ใช้ในประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่ นำเข้ามาในลักษณะของสารตั้งต้นที่ต้องทำการผสมและปรุงแต่งก่อนจึงจะบรรจุภัณฑ์จำหน่ายต่อไป มีเพียงส่วนน้อยที่มีการนำเข้าเป็นสารสำเร็จรูป ดังนั้นในขั้นตอนนี้ผู้ประกอบการที่จะดำเนินการได้นั้นต้องปฏิบัติตามกฎหมายพระราชบัญญัติโรงงานอุตสาหกรรม พ.ศ.2535 แต่อย่างไรก็ดี มีการตรวจพบโรงงานผลิตผสม ปรุงแต่ง บรรจุสารกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ได้มาตรฐานอยู่เสมอ ตลอดจนโรงงานที่มีการผลิตสารกำจัดศัตรูพืชปลอม, ผิดมาตรฐาน, เสื่อมคุณภาพ, สารกำจัดศัตรูพืชที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้, ตลอดจนสารกำจัดศัตรูพืชที่ถูกสั่งเพิกถอนทะเบียน เป็นต้น โดยในปัจจุบันมีผู้ประกอบการที่ดำเนินการในขั้นตอนนี้อาจมี 77 ราย และส่วนใหญ่เป็นบริษัทเดียวกับที่ดำเนินการนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชด้วย

หลังจากที่สารกำจัดศัตรูพืชได้รับการบรรจุภัณฑ์ มีใบอนุญาต และปิดฉลากอย่างถูกต้องตามกฎหมายพร้อมที่จะออกจำหน่ายสู่ตลาดได้แล้วนั้น ในส่วนของการกระจายผลิตภัณฑ์เพื่อให้ไปถึงมือของเกษตรกรนั้น ในขั้นตอนนี้กลุ่มคนที่มียุทธศาสตร์ดังกล่าว เริ่มตั้งแต่ผู้ค้าส่งซึ่งเป็นบริษัทที่มีชื่อการค้าของผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง โดยผู้ค้าส่งเหล่านี้ จะส่งต่อผลิตภัณฑ์ตามช่องทางต่างๆ เช่น การขายส่งให้กับตัวแทนทั้งหลายในจังหวัดและอำเภอ, การจัดประชุมให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกพืชต่างๆ เป็นต้น โดยผู้ประกอบการในทุกลำดับนั้นต้องทำการขออนุญาตจากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ก่อนจึงจะดำเนินการได้ ช่องว่างที่เกิดขึ้นได้อยู่เสมอคือ การที่ผู้ประกอบการโดยเฉพาะผู้ค้าส่งที่มีชื่อการค้าเป็นของตนเอง สร้างผลิตภัณฑ์เดียวกันที่มีชื่อการค้าแตกต่างกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งสร้างความสับสนให้กับเกษตรกรในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการปิดฉลากที่ไม่ถูกต้อง เช่น การไม่แสดงแถบสีแสดงระดับความเป็นพิษของสารดังกล่าว เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ในปัจจุบันผู้ประกอบการค้าปลีกสารกำจัดศัตรูพืช (ร้านค้าทั่วไป) ที่มีอยู่ถึง 4,500 ราย ก็ไม่ได้เป็นการง่ายในการที่จะควบคุมให้การจำหน่ายเป็นไปอย่างถูกต้องอยู่ตลอดเวลา แม้จะมีการกำหนดให้ผู้ประกอบการดังกล่าวนี้ ต้องได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสารกำจัดศัตรูพืชก่อนจึงจะดำเนินการได้ นอกจากนี้แล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งร้านค้าในต่างจังหวัด ก็พบว่ามีการจำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้ขออนุญาตจำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืช และจำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชร่วมกับสินค้าอุปโภค บริโภคต่างๆ อยู่เสมอ

การผลิต, ผลิตภัณฑ์

2.2 การกระจายผลิตภัณฑ์สารกำจัดศัตรูพืช

ในการกระจายผลิตภัณฑ์สารกำจัดศัตรูพืช เพื่อให้ไปถึงมือผู้ใช้ กล่าวคือ เกษตรกรทั้งรายย่อยและรายใหญ่ ตลอดจนการใช้ในหน่วยงานภาครัฐ เช่น ตามสถานีวิจัยต่างๆ เป็นต้น แต่กลุ่มที่เป็นผู้ใช้หลักก็ยังคงเป็นเกษตรกรนั่นเอง ในขั้นนี้ผลิตภัณฑ์สารกำจัดศัตรูพืชจะไปถึงมือเกษตรกรได้หลายวิธีการ ได้แก่ การทำการเกษตรแบบมีพันธสัญญาร่วมกับบริษัทส่งเสริมการเกษตร บริษัทส่งออกผลิตภัณฑ์การเกษตรตลอดจนบริษัทแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งต้องการวัตถุดิบการเกษตรจากเกษตรกร บริษัทดังกล่าวต้องการผลผลิตทางการเกษตรที่มีลักษณะและคุณภาพอย่างเฉพาะเจาะจง เกษตรกรจึงจะสามารถขายผลผลิตให้กับบริษัทได้ ดังนั้นเพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรตรงตามความต้องการของบริษัท เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ทำการผลิตแบบมีพันธสัญญาร่วมกับบริษัทนั้นก็จะมีปฏิบัติตามคำแนะนำของบริษัท รวมถึงการใช้สารกำจัดศัตรูพืชในชนิด ปริมาณและระยะเวลาตามที่บริษัทแนะนำด้วยเช่นกัน ซึ่งนอกจากจะพบว่าเกษตรกรมีการใช้สารกำจัดศัตรูพืชที่มากเกินไปจนเกินความจำเป็นและใช้อย่างไม่ถูกต้องแล้ว ยังพบว่าการผลิตเพื่อให้ผลผลิตมีลักษณะตรงตามความต้องการของบริษัทเป็นสิ่งที่กดดันให้เกษตรกรยังต้องใช้สารกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้นด้วย

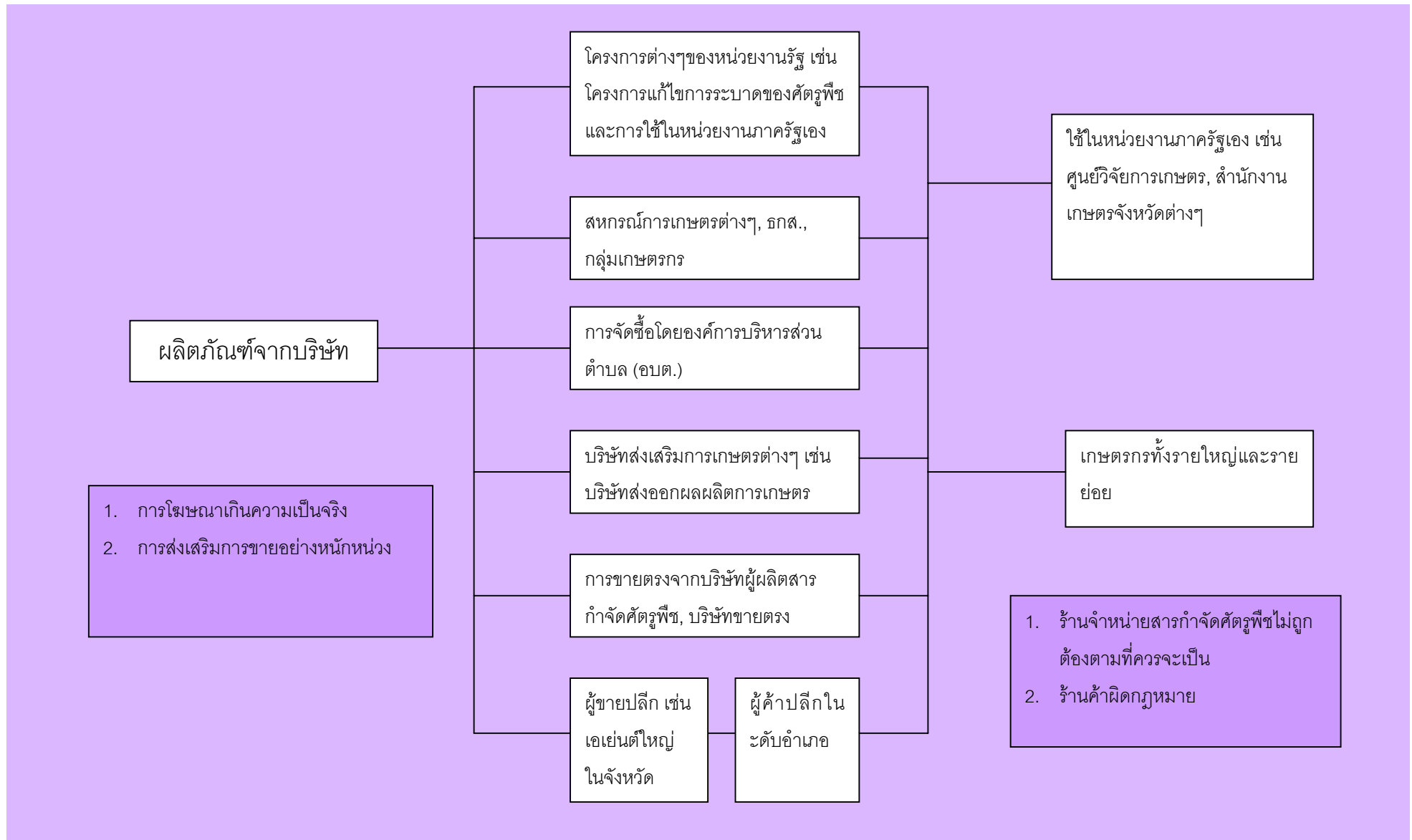
การกระจายผลิตภัณฑ์สารกำจัดศัตรูพืชไปสู่มือเกษตรกรอีกช่องทางหนึ่งที่พบมากขึ้นในปัจจุบันคือ การที่บริษัทผู้จำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชร่วมกับร้านค้าตัวแทนจำหน่ายในท้องถิ่นจัดให้ความรู้แก่เกษตรกรในการใช้สารกำจัดศัตรูพืชในลักษณะต่างๆ เช่น การประชุมเกษตรกรผู้ปลูกพืชบางชนิด ซึ่งบริษัทจะให้ความรู้ในการปลูกพืชนั้นๆ ควบคู่กับการใช้สารกำจัดศัตรูพืชหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของบริษัท ในการประชุมดังกล่าวนี้บางครั้งจะมีการลด แลก แจก แถมผลิตภัณฑ์ของบริษัทเพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่เกษตรกรในการใช้ผลิตภัณฑ์ของบริษัทมากยิ่งขึ้น ช่องทางการกระจายผลิตภัณฑ์โดยวิธีนี้นี้นับว่า ได้เปิดช่องให้บริษัทหลายต่อหลายบริษัทโฆษณาสินค้าเกินความเป็นจริง ตลอดจนการให้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนแก่เกษตรกร เช่น การกล่าวถึงด้านดีของการใช้สารกำจัดศัตรูพืชแต่ไม่ได้มีการกล่าวถึงด้านที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่เกษตรกรและสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร ซึ่งกลไกของหน่วยงานรัฐในการที่จะกระจายข้อมูลในอีกด้านของสารกำจัดศัตรูพืชที่มีอยู่ก็ยังไม่เพียงพอเท่าที่ควร นอกจากนี้แล้วการส่งเสริมการขายเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการจำหน่ายมากยิ่งขึ้นให้กับตัวแทนจำหน่าย (ร้านค้า) ในตัวอำเภอหรือจังหวัดต่างๆ ก็มีความสำคัญเช่นกัน เช่น การสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลทั้งเป็นสิ่งของและพาไปเที่ยวต่างประเทศหากตัวแทนร้านค้านั้นสามารถจำหน่ายได้เกินกว่าเป้าที่บริษัทได้กำหนดให้ เป็นต้น

ในส่วน of ร้านค้าที่จำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชต่างๆ นั้น ในปัจจุบันพบว่ามียู่ถึง 4,500 ร้านทั่วประเทศ ช่องว่างที่เกิดขึ้นในส่วนนี้พบว่านอกจากการดูแลจากหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลยากที่จะควบคุมดูแลได้ทั้งหมดแล้วนั้น ร้านค้าต่างๆ เหล่านี้มีอยู่ไม่น้อยที่ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด

ได้แก่ การจำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชโดยไม่ขออนุญาต โดยเฉพาะร้านค้าในต่างจังหวัด, ที่ตั้งในการเก็บสารกำจัดศัตรูพืชไม่เหมาะสมเพราะอยู่ท่ามกลางแหล่งที่อยู่อาศัย จนเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุต่างๆ ตามหน้าหนังสือพิมพ์ในช่วงที่ผ่านมา ตลอดจนการตั้งร้านอยู่ในแหล่งที่มีการจำหน่ายอาหาร เป็นต้น

การกระจายผลิตภัณฑ์

9

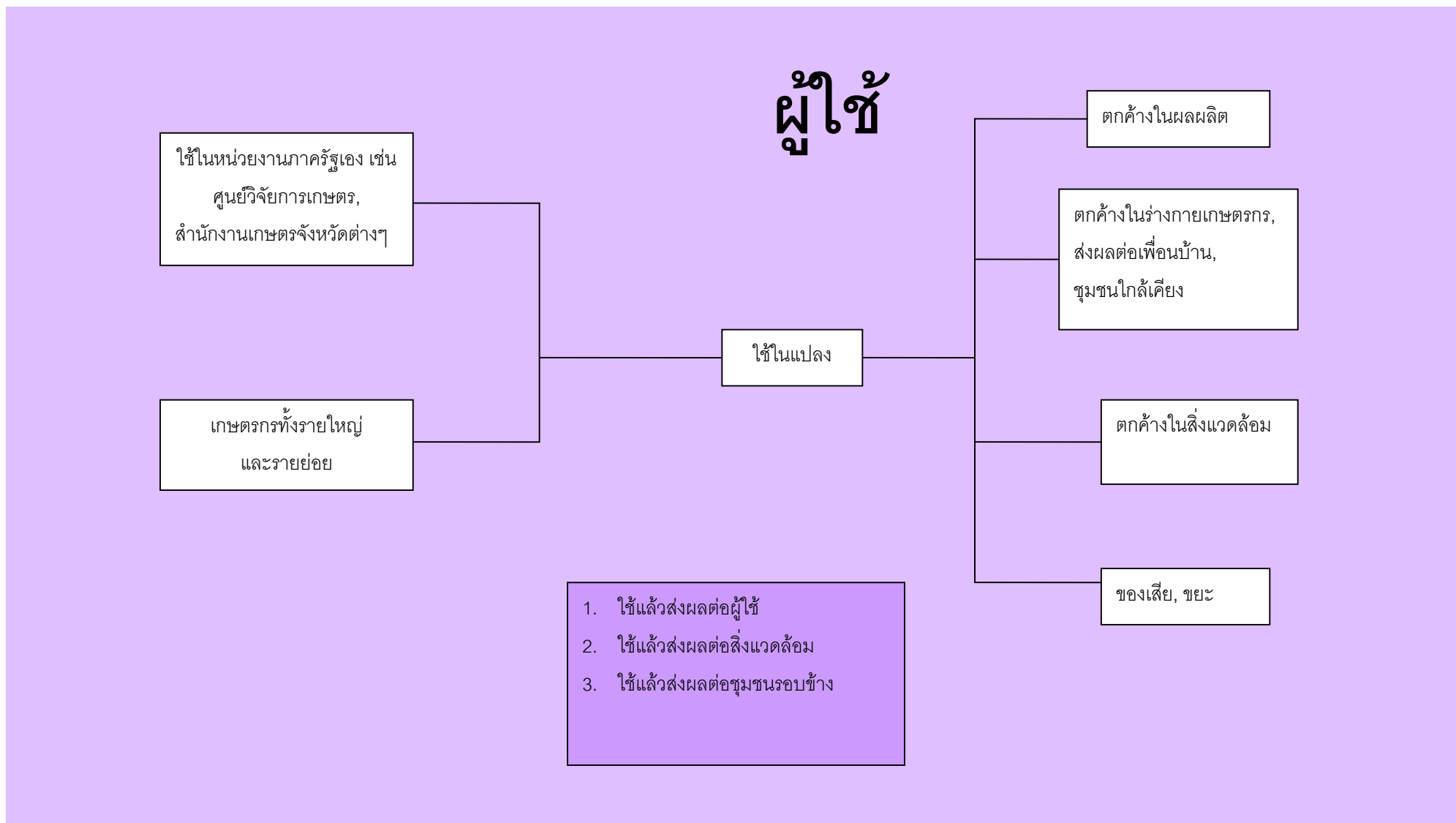
รูปที่ 3: การกระจายผลิตภัณฑ์สารกำจัดศัตรูพืชในตลาด

2.3 ผู้ใช้สารกำจัดศัตรูพืช

ในด้านของผู้ใช้สารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งส่วนใหญ่คือเกษตรกรนั้น การใช้สารกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ถูกต้องของเกษตรกรนั้นส่งผลต่างๆ ตามมา อันแรกคือ การส่งผลต่อตัวผู้ใช้คือเกษตรกรเอง เนื่องจากมีเกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ขาดความเข้าใจอย่างเพียงพอเกี่ยวกับการใช้สารกำจัดศัตรูพืช ทั้งในด้านการใช้อย่างถูกต้อง ปลอดภัย การเลือกใช้สารกำจัดศัตรูพืชในชนิด ปริมาณ ช่วงระยะเวลาที่เหมาะสม นอกจากนี้แล้วยังพบว่าเกษตรกรยังขาดความระมัดระวังในการใช้สารกำจัดศัตรูพืช เช่น การไม่สวมชุดป้องกันที่เหมาะสมเพียงพอ, การสูบบุหรี่ในระหว่างการฉีดพ่น เป็นต้น ตลอดจนการใช้อุปกรณ์ไม่เหมาะสมกับชนิดของสารกำจัดศัตรูพืช ในหลายกรณีพบว่าการใช้สารกำจัดศัตรูพืชไม่ได้ส่งผลเฉพาะตัวเกษตรกรผู้ใช้นั้น ยังส่งผลต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในสิ่งแวดล้อมด้วย เช่น การลดจำนวนลงของสัตว์ธรรมชาติ, การลดจำนวนลงของสัตว์ต่างๆ ในธรรมชาติ ได้แก่ ปลา, นก, กบ เป็นต้น

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นที่ทำงานใกล้ชิดกับเกษตรกรต้องทำงานในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับสารกำจัดศัตรูพืชให้กับเกษตรกรในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ในบางกรณีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำพืชเกษตรขนาดใหญ่ (Plantation) ซึ่งมีการใช้สารกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนที่ใกล้เคียง เช่น กลิ่นเหม็นของสารกำจัดศัตรูพืช, การตกค้างของสารกำจัดศัตรูพืชในแหล่งน้ำกิน และน้ำใช้ของชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง เป็นต้น ดังนั้นในบริเวณพื้นที่การเกษตรดังกล่าวจึงควรที่จะมีการกำกับการดูแลและจัดการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสุขภาพของผู้คนที่อยู่รอบข้างพื้นที่เกษตรขนาดใหญ่ที่มีการใช้สารกำจัดศัตรูพืชอย่างเข้มข้น

โดยในลำดับขั้นต่อไปที่ได้รับผลกระทบจากสารกำจัดศัตรูพืชคือ ผู้บริโภค โดยได้รับผลกระทบจากการที่มีสารกำจัดศัตรูพืชตกค้างในผลผลิตทางการเกษตร และหากมีการส่งออกผลผลิตทางการเกษตรที่มีสารกำจัดศัตรูพืชตกค้างไปยังต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีการควบคุมในเรื่องสุขอนามัยด้านอาหารอย่างเข้มงวด ก็สร้างความเสียหายในทางเศรษฐกิจแก่ประเทศได้ และในประเด็นดังกล่าวนี้ยังเป็นที่พูดคุยกันอย่างมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลต่างๆ จากข้อตกลงภายใต้องค์การการค้าโลก ซึ่งกำหนดให้ประเทศไทยในฐานะที่กำลังจะเป็นครัวของโลกต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของอาหารที่จะส่งไปจำหน่ายในต่างประเทศมากยิ่งขึ้น

รูปที่ 4: ผู้ใช้สารกำจัดศัตรูพืช

3 การผลิตสารกำจัดศัตรูพืช

เมื่อพิจารณาสถานการณ์ปัญหา รวมทั้งกลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในส่วนของการผลิตและผลิตภัณฑ์ของสารกำจัดศัตรูพืช สามารถสรุปรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

3.1 ภาษีนำเข้าของสารกำจัดศัตรูพืชคือ 0%

สถานการณ์

ก่อนปี พ.ศ.2534 ผู้นำเข้าสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ต้องชำระภาษีนำเข้าในอัตรา 5% ของราคา CIF โดยไม่นำระดับความเป็นพิษมาร่วมพิจารณาด้วย ปี พ.ศ. 2535 ในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีมติคณะรัฐมนตรีให้มีการลดภาษีการนำเข้าปัจจัยการเกษตร เพื่อเตรียมอุตสาหกรรมภายในประเทศให้พร้อมในการเข้าร่วมในเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการแข่งขันอย่างเสรี ส่งผลให้ประเทศไทยได้ลดภาษีการนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชจากร้อยละ 5 เหลือเพียงร้อยละ 0 นโยบายนี้ส่งผลต่อทั้งในด้านภาพรวม (macroeconomic) และภาพย่อย (microeconomic) ทำให้เกิดการเบี่ยงเบนราคาสารกำจัดศัตรูพืชที่แท้จริง สารกำจัดศัตรูพืชที่จำหน่ายในประเทศไทยจึงมีราคาถูกกว่าที่ควรจะเป็น ทำให้แรงจูงใจในการที่เกษตรกรจะแก้ไขปัญหาค่าศัตรูพืช โดยการใช้สารกำจัดศัตรูพืชมีสูงมากยิ่งขึ้น การยกเว้นภาษีถือว่าเป็นการช่วยอุดหนุนการนำเข้าโดยทางอ้อม และช่วยให้ราคาสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชถูกลง นอกจากนี้แล้วประเทศไทยไม่มีระบบการเก็บภาษีตามระดับความเป็นพิษ จึงเท่ากับว่ารัฐบาลยินยอมให้มีสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีพิษร้ายแรงและมีราคาถูกเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

คณะกรรมการวัตถุอันตราย สามารถให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รัฐมนตรีเจ้าสังกัดของหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบควบคุมวัตถุอันตรายในเรื่องใดๆ เกี่ยวกับวัตถุอันตราย (มาตรา 7 (4)) และเสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการควบคุมวัตถุอันตรายและการป้องกันและเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตรายเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติในการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆของรัฐ (มาตรา 7 (8))

2) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีหน้าที่ในการเสนอแนะมาตรการด้านการเงิน การคลัง การภาษีอากร และการส่งเสริมการลงทุนเพื่อปฏิบัติตามนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติต่อคณะรัฐมนตรี (หมวดที่ 1 มาตรา 13 (5))

ช่องว่างที่สามารถดำเนินการได้

แม้ว่าจะมีการยกเว้นภาษีสารกำจัดศัตรูพืช เพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร แต่ในความเป็นจริงรัฐก็ยังไม่สามารถควบคุมการกำหนดราคาได้ ดังนั้นในปัจจุบันเกษตรกรจึงยังคงต้องใช้สารกำจัดศัตรูพืชในราคาที่แพงเช่นเดิม นอกจากนี้แล้วกฎหมายที่มีอยู่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในการจัดเก็บภาษีขาเข้าของสารกำจัดศัตรูพืช ตลอดจนการจัดเก็บภาษีตามระดับความเป็นพิษเช่นเดียวกับในประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือในกรณีที่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของส่วนรวม

3.2 การขึ้นทะเบียนสารกำจัดศัตรูพืช

สถานการณ์

ปัจจุบันจากประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการขอขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายที่กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ พ.ศ.2538 การขึ้นทะเบียนสารกำจัดศัตรูพืชในปัจจุบันมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 การทดลองเพื่อทราบประสิทธิภาพและข้อมูลพิษเฉียบพลันของสารดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 2 คือ การทดลองใช้ชั่วคราว เพื่อสาธิตการใช้ในพื้นที่ที่กำหนด การทราบข้อมูลพิษระยะปานกลาง พิษเรื้อรัง เช่น การเกิดความผิดปกติต่อตัวอ่อน, ระบบสืบพันธุ์, พันธุกรรม ตลอดจนการให้ผลผลิตหรือนำเข้าสารดังกล่าวอย่างจำกัด

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อรับการขึ้นทะเบียน โดยการประเมินผลข้อมูลต่างๆ

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535

ผู้ที่ประสงค์จะผลิตหรือนำเข้าวัตถุอันตรายทางการเกษตรต้องปฏิบัติตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตร ที่กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ โดยจะตั้งยื่นคำขอขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายก่อน ซึ่งขั้นตอนในการขอขึ้นทะเบียนจะมี 3 ขั้นตอนคือ การทดลองเบื้องต้นเพื่อทราบประสิทธิภาพและข้อมูลพิษเฉียบพลัน ขั้นตอนที่ 2 คือ การทดลองใช้ชั่วคราว เพื่อสาธิตการใช้และทราบข้อมูลพิษระยะกลาง โดยให้ผลผลิตหรือนำเข้าตัวอย่างวัตถุอันตรายอย่างจำกัดในพื้นที่ที่กำหนด ขั้นตอนที่ 3 คือการประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อรับการขึ้นทะเบียน

ช่องว่างที่สามารถดำเนินการได้

- 1) ในประกาศดังกล่าวไม่ได้กำหนดระยะเวลาหมดอายุของใบสำคัญการขึ้นทะเบียนวัตถุอันตราย ดังนั้นวัตถุอันตรายที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้วก็สามารถใช้ได้ตลอดไป จึงควรจะกำหนดระยะเวลาของใบสำคัญการขึ้นทะเบียน เพราะการกำหนดระยะเวลาจะทำให้สามารถทบทวนพิษภัยของสารดังกล่าวได้ตลอดเวลา และหากพบว่ามีปัญหาจริง ก็อาจจะพิจารณาไม่ต่อระยะเวลาใบสำคัญขึ้นทะเบียนได้ ซึ่งจะง่ายต่อการปฏิบัติมากกว่าการเพิกถอนทะเบียน
- 2) การใช้ข้อมูลพิษวิทยา ซึ่งใช้ประกอบในการขอขึ้นทะเบียนวัตถุอันตราย ส่วนใหญ่ยังเป็นข้อมูลจากแหล่งผลิตเดิม การทดสอบที่ระบุในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตร ที่กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบนั้นกล่าว

ถึง เพียงการวางแผนการทดสอบประสิทธิภาพของสารกำจัดศัตรูพืช และข้อมูลด้านพิษวิทยา
ยังคงใช้ข้อมูลจากต่างประเทศเป็นหลัก

3.3 โรงงานผลิต, สถานที่เก็บไม่ถูกต้อง จนอาจเกิดเป็นภัยแก่ชุมชนรอบข้าง

สถานการณ์

บ่อยครั้งที่พบว่าเกิดอุบัติเหตุขึ้นจากโรงงานผลิตสารกำจัดศัตรูพืช ตลอดจนสถานที่เก็บสารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลต่อชุมชนที่อยู่รอบข้างสถานที่เหล่านั้น ทั้งปัญหาเรื่องกลิ่นและความไม่มั่นใจในความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2545 เกิดเหตุเพลิงไหม้ชุมชนแออัดริมทางรถไฟสายท่าเรือคลองเตย ซึ่งเผาผลาญบ้านเรือนกว่า 30 หลังคาเรือนหนึ่งในจำนวนนั้นเป็นบ้านพักที่มีการเก็บสะสมสารกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก ขณะเกิดไฟไหม้มีก๊าซพิษฟุ้งกระจายส่งกลิ่นเหม็นอย่างรุนแรง หลังจากเพลิงสงบเจ้าหน้าที่จากกรมควบคุมมลพิษ ได้ทำการตรวจสอบพบว่ามีกากสารเคมีและภาชนะบรรจุสารเคมีที่หลงเหลือจากการเกิดเพลิงไหม้กระจายในพื้นที่ประมาณ 100 ตารางเมตร โดยสารเคมีส่วนใหญ่เป็นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ที่มีคลอรีนและฟอสฟอรัสเป็นองค์ประกอบ โดยขณะตรวจสอบยังคงมีกลิ่นของสารเคมีตกค้างอยู่ในบรรยากาศและในท่อระบายน้ำ โดยในปัจจุบันคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้มีมติเห็นชอบให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแห่งชาติโดยอำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 กำหนดให้เขตคลองเตยเป็นพื้นที่ที่ต้องบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ซึ่งห้ามมิให้มีการประกอบกิจการเกี่ยวกับเคมีภัณฑ์, วัตถุเคมี, ปุ๋ย ตลอดจนสารกำจัดศัตรูพืชตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานและการประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

ปัจจุบันยังมีสถานที่เก็บสารกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายและตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนอยู่อีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างจังหวัด

รูปที่ 5: การวางขายสารจัดศัตรูพืชปะปนกับสินค้าชนิดอื่น ๆ ในร้านค้า โดยเฉพาะร้านค้าตามต่างจังหวัด

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535

ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 ได้จัดให้โรงงานผลิตหรือเก็บสารกำจัดศัตรูพืชจัดอยู่ในกลุ่มโรงงานจำพวกที่ 3 ได้แก่โรงงานประเภท ชนิด และขนาดที่การตั้งโรงงาน จะต้องได้รับใบอนุญาตก่อนจึงจะดำเนินการได้ (มาตรา 7 (3)) ซึ่งโรงงานดังกล่าวนี้ไม่ว่าจะมีขนาดเท่าใดก็ตามก็ถูกจัดว่าเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่ต้องควบคุมการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำหรือสิ่งแวดล้อม

2) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

แหล่งกำเนิดมลพิษใดก่อให้เกิดหรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของรัฐเสียหายด้วยประการใดๆ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายไหมทดแทนหรือค่าเสียหายเพื่อการนั้น ไม่ว่าการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษนั้นก็ตาม (มาตรา 96)

3) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

สถานที่เก็บรักษาวัตถุอันตรายต้องตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมและปลอดภัยแก่การขนส่งไม่ก่อเหตุรำคาญ มลพิษหรือผลกระทบใดๆ ต่อแม่น้ำลำคลอง แหล่งน้ำสาธารณะหรือแหล่งอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้แล้ว ตัวอาคารที่เก็บรักษาวัตถุอันตรายนั้นจะต้องมีความมั่นคงแข็งแรง มีบริเวณและการใช้วัสดุก่อสร้างที่มีความเหมาะสมกับการประกอบกิจการตามขนาดและคุณสมบัติของวัตถุอันตราย และไม่อยู่ในเขตบ้านจัดสรรหรือที่ดินจัดสรรตึกแถวหรืออาคารชุดเพื่อ

การพักอาศัย ตัวอาคารที่เก็บรักษาวัตถุอันตรายนั้นมีความสมบัติเหมาะสมกับวัตถุอันตรายและ อาคารที่มีความกว้างและยาวด้านละตั้งแต่สามลิบเมตรขึ้นไป ต้องมีผนังที่ทำด้วยวัสดุทนไฟด้วย (กฎกระทรวง, 2537)

ช่องว่างที่สามารถดำเนินการได้

การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

3.4 ผลกระทบผิดกฎหมาย, ผลกระทบปลอม, ผลกระทบคุณภาพต่ำ ด้อยคุณภาพ

สถานการณ์

ตั้งแต่ที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 จนถึง พ.ศ.2541 ได้ออกสำรวจและตรวจสถานที่ผลิตเก็บรักษา 85 แห่ง และสถานที่จำหน่ายป้องกันกำจัดศัตรูพืชทั่วราชอาณาจักร จำนวน 4,800 ราย/ปี และการออกตรวจเก็บตัวอย่างสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชเพื่อการวิเคราะห์ พบว่ามีผู้ฝ่าฝืนร้อยละ 35 ของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่จำหน่ายในท้องตลาด และในจำนวนนี้สามารถรวบรวมหลักฐานเพื่อดำเนินการในชั้นศาลได้เพียง 1 ราย

ฝ่ายสารวัตรเกษตร กองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร ซึ่งมีหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบมาตรฐานสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะใช้วิธีสุ่มเก็บตัวอย่างวิเคราะห์เพื่อหาปริมาณสารออกฤทธิ์ว่าอยู่ในเกณฑ์ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่จะยอมรับได้ และจะสุ่มเก็บตัวอย่างจากร้านค้าปลีกทั้งสี่ภาค ภาคละสี่ครั้งต่อปีทั่วประเทศ และเจ้าหน้าที่ชุดนี้ยังมีหน้าที่สุ่มเก็บตัวอย่างจากโรงงานผลิตและแบ่งบรรจุ ภายใต้ข้อจำกัดทั้งงบประมาณและกำลังบุคลากร

โดยภาพรวมแล้ว สารกำจัดศัตรูพืชด้อยคุณภาพหรือปลอมปนมีมากถึง 2,000 ล้านบาทต่อปี ซึ่งผลกระทบดังกล่าวสร้างความสูญเสียแก่เกษตรกรถึงปีละ 15,000 ล้านบาท ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงปัญหาด้านสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม ถ้าคิดเป็นวันสารกำจัดศัตรูพืชด้อยคุณภาพและปลอมปนสร้างความเสียหายให้ประเทศไทยวันละถึง 42 ล้านบาท

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535

วัตถุอันตรายดังต่อไปนี้ ถือเป็นวัตถุอันตรายที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย (นโยบายและแผนแม่บทสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช, 2545)

1. วัตถุอันตรายปลอม ซึ่งนอกจากจะหมายถึงสิ่งที่ทำเทียมวัตถุอันตรายทั้งหมดหรือบางส่วนยังหมายถึงรวมถึง วัตถุอันตรายที่แสดงกำหนดเวลาหมดอายุเกินความเป็นจริง, แสดงชื่อหรือสถานที่ตั้งการผลิตที่ไม่เป็นจริง, วัตถุอันตรายที่ขึ้นทะเบียนไว้ไม่เป็นความจริง เป็นต้น (มาตรา 47)

2. วัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน อันได้แก่ วัตถุอันตรายที่มีสารสำคัญน้อยหรือมากกว่าเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้, วัตถุอันตรายที่มีสิ่งเจือปนหรือมีสิ่งอื่นที่ทำให้คุณสมบัติของวัตถุอันตรายผิดไปจากเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ เป็นต้น (มาตรา 48)
3. วัตถุอันตรายเสื่อมคุณภาพ หมายถึง วัตถุอันตรายที่หมดอายุหรือแปรสภาพจนมีลักษณะเช่นเดียวกับวัตถุอันตรายปลอม (มาตรา 49)
4. วัตถุอันตรายที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้
5. วัตถุอันตรายที่ถูกสั่งเพิกถอนทะเบียน

บทลงโทษ

ผู้ใดที่ทำการผลิต นำเข้า มีไว้ในครอบครองถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย ซึ่งบทกำหนดโทษมีทั้งการระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีจนถึงไม่เกินเจ็ดปี ปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับขึ้นอยู่กับกรกระทำ (มาตรา 75)

ช่องว่างที่สามารถดำเนินการได้

การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

3.5 มีชื่อการค้าเป็นจำนวนมาก สร้างความสับสนแก่ผู้บริโภค (เกษตรกร)

สถานการณ์

สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจะถูกนำเข้ามาทั้งในลักษณะที่เป็นสารเข้มข้นที่ต้องนำมาผสมปรุงแต่งในประเทศและที่เป็นสารสำเร็จรูปที่นำมาแบ่งบรรจุในชื่อการค้าต่างๆ จากบัญชีวัตถุอันตรายที่ได้รับการขึ้นทะเบียนใช้ในประเทศทั้งหมด 314 ชนิด มีผู้นำไปกำหนดชื่อการค้าวัตถุอันตรายทั้งหมดถึง 8,425 ชื่อ ตัวอย่างสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีชื่อการค้ามาก เช่น cypermethrin, glyphosate, carbendazim, methamidophos, endosulfan, parathion-methyl, paraquat, monocrotophos, mancozeb, butachlor โดยแต่ละชนิดมีชื่อการค้ามากกว่า 100 ชื่อ

ช่องว่างที่สามารถดำเนินการได้

1. ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 กฎหมายไม่ได้มีการระบุให้มีการจำกัดชื่อการค้าของสารกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นจึงควรมีกฎหมายที่ระบุให้มีการจำกัดชื่อการค้าเฉพาะผู้นำเข้าและผู้ผลิตรายละ 1 ชื่อ ต่อหนึ่งชนิดของสารเท่านั้น

2. ตามประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การใช้ชื่อการค้าของวัตถุอันตรายการเกษตร ได้อนุญาตให้วัตถุอันตรายที่มีลักษณะทางกายภาพ สูตร (Formulation) วิธีการใช้ (Application) ความเข้มข้น (Concentration) ที่แตกต่างกันสามารถมีชื่อการค้าที่แตกต่างกันได้
3. การบังคับใช้กฎหมาย

4 การขยายสารกำจัตตตรูพืช

สถานการณ์ปัญหา รวมทั้งกลไกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขยายสารกำจัตตตรูพืช สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ

4.1 การแสดงฉลากของภาชนะบรรจุสารกำจัตตตรูพืชไม่ถูกต้อง

สถานการณ์

ฉลากของสารกำจัตตตรูพืชมีความสำคัญอย่างมากต่อผู้บริโภค ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในการที่จะได้รับข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสารกำจัตตตรูพืชที่ตนใช้อยู่ และหากในกรณีที่ได้รับอันตรายจากการใช้สารกำจัตตตรูพืชดังกล่าว แพทย์ที่ทำการรักษาผู้ป่วยนั้นจำเป็นที่จะต้องทราบว่าผู้ป่วยได้รับพิษจากสารใด ตลอดจนข้อมูลในการรักษาซึ่งต้องระบุในฉลากสารกำจัตตตรูพืชด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาของแพทย์เป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้วยังเป็นข้อมูลเบื้องต้นต่อเกษตรกรผู้ใช้ในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องในการใช้สารกำจัตตตรูพืชอีกด้วย แต่ในความเป็นจริงแล้วมีเกษตรกรเป็นจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่เข้าใจข้อความ สัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏบนฉลากสารกำจัตตตรูพืช และนอกจากนี้แล้วยังพบว่าผู้ประกอบการบางรายเองก็ตั้งใจที่จะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า เช่น ฉลากไม่มีข้อมูลสมบูรณ์ตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535

ภายใต้พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 มีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ฉลากและระดับความเป็นพิษของวัตถุอันตราย ที่กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งได้จัดระดับความเป็นพิษของวัตถุอันตรายเป็น 4 ชั้น คือ

	ระดับความเป็นพิษ	สีของแถบสีแสดงระดับความเป็นพิษ
ชั้น หนึ่งเอ	พิษร้ายแรงมาก	สีแดง
ชั้น หนึ่งบี	พิษร้ายแรง	สีแดง
ชั้นสอง	พิษปานกลาง	สีเหลือง
ชั้นสาม	พิษน้อย	สีน้ำเงิน

นอกจากนี้แล้วสำหรับวัตถุอันตรายที่ขายหรือจำหน่าย ต้องมีฉลากขนาดที่เหมาะสมกับภาชนะบรรจุปิดไว้บนภาชนะบรรจุวัตถุอันตรายทุกชนิดโดยฉลากดังกล่าวต้องมีเครื่องหมายและข้อความภาษาไทยดังนี้

รูปที่ 6: แสดงฉลากของสารกำจัดศัตรูพืช

และยังต้องระบุถึง

- อัตราส่วนผสมและลักษณะผลิตภัณฑ์
- ประโยชน์ วิธีใช้ วิธีเก็บรักษา วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับภาชนะบรรจุ และการป้องกันอันตรายหรือความเสียหาย
- คำเตือน
- อาการเกิดพิษ การแก้พิษเบื้องต้น คำแนะนำให้รับส่งผู้ป่วยไปพบแพทย์พร้อมด้วยฉลากหรือภาชนะบรรจุและคำแนะนำสำหรับแพทย์
- ชื่อกลุ่มของสารเคมีเพื่อประโยชน์ในการรักษา
- ขนาดบรรจุ
- เดือนปีที่ผลิต หรือหมดอายุการใช้

โดยตัวอักษรภาษาไทยบนฉลากผลิตภัณฑ์ขนาดเล็กที่สุด ให้มีความสูง 2 มิลลิเมตร ภาษาอังกฤษขนาดเล็กที่สุด ให้มีความสูง 1.5 มิลลิเมตร

ช่องว่างที่สามารถดำเนินการได้

1. การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง
2. การปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ประกอบการ

4.2 การโฆษณาเกินความเป็นจริง, การส่งเสริมการขายอย่างหนักหน่วง

สถานการณ์

การโฆษณาสารกำจัดศัตรูพืชในปัจจุบันมีรูปแบบหลากหลายตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ดังนั้นเราจึงสามารถพบเห็นการโฆษณาสารกำจัดศัตรูพืชในทุกสื่อที่มีอยู่ ทั้งวารสารที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร, รายการวิทยุ โทรทัศน์ หรือแม้แต่ตามป้ายโฆษณาตามข้างถนนทั่วไป การโฆษณาสารกำจัดศัตรูพืชส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงแต่ในด้านที่มีประโยชน์ของสารกำจัดศัตรูพืช และแม้ว่าสารกำจัดศัตรูพืชจะมีประโยชน์ในการกำจัดศัตรูพืชที่เกษตรกรไม่ต้องการ แต่ในอีกด้านสารกำจัดศัตรูพืชก็คือวัตถุอันตรายที่ต้องพึงระวังอย่างหนักในการใช้ทั้งต่อตัวผู้ใช้เอง ตลอดจนสิ่งแวดล้อม และผู้บริโภค ดังนั้นการโฆษณาสารกำจัดศัตรูพืชจึงต้องกระทำไปพร้อมๆ กับการสร้างความเข้าใจในด้านที่เป็นอันตรายของสารกำจัดศัตรูพืชด้วยเช่นกัน แต่ในสื่อที่เกี่ยวกับการโฆษณาสารกำจัดศัตรูพืชส่วนใหญ่ไม่มีการเตือนหรือการให้ความรู้ในด้านที่พึงระวังของสารกำจัดศัตรูพืชเสมอ และนอกจากโฆษณาสารกำจัดศัตรูพืชแล้ว การส่งเสริมการขายสารกำจัดศัตรูพืชในปัจจุบันก็เป็นไปอย่างหนักหน่วงด้วยเช่นกัน โดยมีรูปแบบของการส่งเสริมการขายแบบต่างๆ มากมาย ได้แก่ การตอบแทนลูกค้า (ร้านจำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืช) ที่ทำยอดการจำหน่ายทะลุเป้าได้ไปเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ, การจัดงานประชุมกลุ่มเกษตรกรในการแนะนำการปลูกพืชชนิดต่างๆ, การจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ การสมนาคุณให้กับกลุ่มเกษตรกรในการซื้อผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากบริษัท การเปิดตัวผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่มเกษตรกร โดยจัดในระดับพื้นที่ การให้ผลประโยชน์แก่ทั้งเอเยนต์และเซลส์แมนรวมทั้งการลดแลก แจกแถม แก่ผู้ซื้อ เหล่านี้ล้วนเป็นการทำให้เกิดการใช้สารกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้น

รูปที่ 7: การโฆษณาชวนเชื่อสารกำจัดศัตรูพืชที่ใช้กลยุทธ์ลด แลก แจกแถม

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

ควบคุมการโฆษณา

การโฆษณาวัตถุอันตรายนั้น เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้ถือว่าวัตถุอันตรายเป็นสินค้าที่มีการควบคุมฉลากโดยคณะกรรมการควบคุมฉลากตามกฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ตามในมาตรา 30 โดยอนุโลม (มาตรา 51)

2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

การโฆษณาสินค้า

ในกรณีที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาเห็นว่าสินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคและคณะกรรมการว่าด้วยฉลากได้กำหนดให้สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก (สินค้าที่ผลิตเพื่อขายโดยโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานและสินค้าที่สั่งหรือนำเข้าในราชอาณาจักรเพื่อขายเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก) โดยคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณามีอำนาจออกคำสั่งดังต่อไปนี้ (มาตรา 24)

1) กำหนดให้การโฆษณานั้นต้องกระทำไปพร้อมกับคำแนะนำหรือคำเตือนเกี่ยวกับวิธีใช้หรืออันตราย ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณากำหนด ทั้งนี้ โดยคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาจะกำหนดเงื่อนไขให้แตกต่างกันสำหรับการโฆษณาที่ใช้สื่อโฆษณาต่างกันได้

- 2) จำกัดการใช้สื่อโฆษณาสำหรับสินค้านั้น
- 3) ห้ามการโฆษณาสินค้านั้นความใน (2) และ (3) ให้นำมาใช้บังคับแก่การโฆษณาที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาเห็นว่าการใช้หรือประโยชน์ของสินค้านั้นขัดต่อนโยบายทางสังคม ศีลธรรม หรือวัฒนธรรมของชาติด้วย

รูปที่ 8: การตีตประกาศโฆษณาชวนเชื่อสารกำจัดศัตรูพืชตามต้นไม้ต่าง ๆ

ฉลากสินค้า

ฉลากของสินค้าที่ควบคุมฉลาก (มาตรา 31) ต้องระบุข้อความอันจำเป็น ได้แก่ ราคา ปริมาณ วิธีใช้ ข้อแนะนำ คำเตือน วัน เดือน ปีที่หมดอายุ ในกรณีเป็นสินค้าที่หมดอายุได้หรือกรณีอื่น เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค (มาตรา 31 (3))

ข้อสังเกต

หลายกรณีพบว่าฉลากสารกำจัดศัตรูพืช จะระบุแต่เพียงวันผลิต ไม่ระบุวันหมดอายุ ซึ่งในความเป็นจริงมีสารกำจัดศัตรูพืชหลายชนิด โดยเฉพาะสารกำจัดศัตรูพืชที่ได้จากจุลินทรีย์และสารสกัดจากพืช ซึ่งมีระยะเวลาในการออกฤทธิ์ในระดับหนึ่ง

4.3ร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือร้านจำหน่ายผิดกฎหมาย สถานการณ์

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายที่กำหนดให้ผู้ค้าส่ง และค้าปลีกต้องผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับสารกำจัดศัตรูพืชในด้านต่างๆ จากกรมวิชาการเกษตรก่อน จึงจะประกอบกิจการได้ ตลอดจนการกำหนดการตรวจสอบสถานที่เก็บสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและร้านค้าปลีกเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ เพื่อลดผลกระทบต่อผู้ที่อยู่ใกล้เคียงและสิ่งแวดล้อม และเพื่อการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ถูกต้องตามที่ได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับอนุญาตไว้

รูปที่ 9: ร้านค้าจำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ถูกต้อง มีการจัดวางสารกำจัดศัตรูพืชในที่ที่ไม่เหมาะสม มีการวางปะปนกับสินค้าประเภทอื่นในร้าน

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

ตามกฎหมายได้กล่าวถึง ตลาด สถานที่จำหน่ายอาหารและสถานที่สะสมอาหาร ได้กำหนดให้ส่วนราชการท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อกำหนดของท้องถิ่นเกี่ยวกับประเภทของสถานที่จำหน่ายอาหารหรือสถานที่สะสมอาหารตามประเภทอาหารหรือตามลักษณะของสถานที่ประกอบกิจการหรือตามวิธีการจำหน่าย (หมวด 8 มาตรา 40)

ข้อสังเกต

บ่อยครั้งที่พบว่าในตลาดที่มีการจำหน่ายอาหาร สิ่งของอุปโภค บริโภคต่างๆ ไม่ได้มีการแยกส่วนในการจำหน่ายสินค้าต่างๆ ดังนั้นจึงพบว่าร้านที่จำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชขายสินค้ารวมด้วยอื่นๆ เช่น อาหาร, ขนม ตลอดจนร้านขายสารกำจัดศัตรูพืชที่ขายอยู่ติดกับร้านขายอาหารสดต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดขายสินค้าในต่างจังหวัด

ช่องว่างที่สามารถดำเนินการได้

1. การอบรมผู้ขายส่งและผู้ขายปลีกสารกำจัดศัตรูพืชให้มีจรรยาบรรณในการขาย แต่ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการมักจะส่งตัวแทนซึ่งอาจเป็นทั้งลูกจ้างและบุคคลในครอบครัว ซึ่งอาจไม่มีหน้าที่ในการจำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชโดยตรงมาเข้าร่วมการอบรม
2. การอบรมดังกล่าวเป็นเพียงการอบรมระยะสั้น ควรมีการทำให้เป็นหลักสูตรและมีการจัดสอบเพื่อให้ได้รับใบอนุญาตในการเป็นผู้จำหน่าย เพื่อให้ผู้จำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืชต้องมีการพัฒนาและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสารกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้แล้วยังต้องมีการกำหนดอายุใบอนุญาตผู้จำหน่ายด้วย โดยต้องมีการสอบเป็นระยะตลอด

5 การใช้สารกำจัดศัตรูพืช

สถานการณ์ปัญหา รวมทั้งกลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในส่วนของการใช้สารกำจัดศัตรูพืช มีดังต่อไปนี้ คือ

5.1 การใช้สารกำจัดศัตรูพืชแล้วส่งผลให้เกิดปัญหาต่อชุมชนรอบข้าง

สถานการณ์

ในหลายกรณีพบว่าการใช้สารกำจัดศัตรูพืชไม่ได้ส่งผลแต่เพียงตัวผู้ใช้นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำการเกษตรในพื้นที่ขนาดใหญ่ เช่น การใช้สารกำจัดศัตรูพืชในสวนส้มในพื้นที่ลุ่มน้ำฝาง จ.เชียงใหม่ ส่งผลให้ชุมชนที่อยู่รอบๆ สวนส้มเหล่านั้น ประสบกับปัญหา การหมิ่นกลืนสารกำจัดศัตรูพืช ตลอดจนไม่มั่นใจในความปลอดภัยของน้ำทั้งใต้ดินและแม่น้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

กฎกระทรวงที่จะออกภายใต้กฎหมายนี้ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรการในการควบคุมหรือกำกับดูแล กิจกรรมหรือการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ตลอดจนกำหนดมาตรฐานสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชน โดยจะใช้บังคับทั่วไปทุกท้องถิ่นหรือเฉพาะท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งก็ได้ และเมื่อมีการออกกฎกระทรวงดังกล่าวไปแล้ว ราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎกระทรวง และหากมีกรณีจำเป็นให้ราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อกำหนดของท้องถิ่นหรือแก้ไขข้อกำหนดของท้องถิ่นที่มีการบังคับใช้ก่อนมีกฎกระทรวงนี้ได้ แต่หากข้อกำหนดของท้องถิ่นใดขัดแย้งกับกฎกระทรวงที่ออกแล้วนั้น หากมีความจำเป็นหรือเหตุผลพิเศษเฉพาะท้องถิ่น อาจออกข้อกำหนดของท้องถิ่นที่ขัดแย้งกับกฎกระทรวงได้ แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการและได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีก่อน (มาตรา 7)

ในกรณีที่เกิดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องมีการแก้ไขโดยเร่งด่วน ให้อธิบดีกรมอนามัยมีอำนาจออกคำสั่งให้เจ้าของวัตถุหรือบุคคลที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดความเสียหายดังกล่าวระงับการกระทำหรือทำการใดๆ เพื่อแก้ไขหรือป้องกันความเสียหายเช่นว่านั้นได้ตามสมควร และถ้าบุคคลซึ่งได้รับคำสั่งดังกล่าวแล้วไม่ปฏิบัติตามคำสั่งในระยะเวลาตามสมควร อธิบดีกรมอนามัยจะสั่งให้เจ้าหน้าที่พนักงานสาธารณสุขปฏิบัติการใดๆ เพื่อแก้ไขหรือป้องกันความเสียหายดัง

กล่าวนั้นแทนได้ โดยในการนี้ให้เจ้าพนักงานสาธารณสุขใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่พฤติการณ์ และบุคคลซึ่งได้รับคำสั่งดังกล่าวต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการนั้น(มาตรา 8)

นอกจากนี้ในกฎหมายนี้ยังได้กล่าวถึง เหตุรำคาญ (หมวด 5) โดยเหตุรำคาญดังกล่าวนี้ ได้แก่

1. สถานที่ แหล่งใดก็ตามที่อยู่ในทำเลไม่เหมาะสม สกปรก มีการสะสมหรือหมักหมมหรือมีการเททิ้งสิ่งอันใดเป็นเหตุให้มีกลิ่นเหม็นหรือละอองสารเป็นพิษหรือน่าจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรค หรือก่อให้เกิดความเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ
2. อาคาร โรงงาน สถานที่ประกอบกิจการที่ไม่เหมาะสม เช่น ไม่มีการระบายอากาศ ไม่มีการควบคุมสารเป็นพิษ และกลิ่นเหม็นอย่างพอเพียง จนอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ
3. การกระทำใดๆ อันเป็นเหตุให้เกิด กลิ่น แสง รังสี เสียง ความร้อน สิ่งมีพิษ ความสั่นสะเทือน ฝุ่นละออง เขม่า เถ้า หรืออื่นใด จนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ
4. เหตุอื่นใดที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

และโดยเหตุดังกล่าวนี้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจห้าม โดยการออกคำสั่งมิให้ผู้ใดก่อเหตุรำคาญในที่หรือทางสาธารณะหรือสถานที่เอกชนรวมทั้งการระงับเหตุรำคาญ ตลอดจนการดูแลปรับปรุง รักษาที่ทางสาธารณะหรือสถานที่เอกชนในเขตตนให้ปราศจากเหตุรำคาญได้ (มาตรา 26)

โดยหากเกิดเหตุรำคาญในที่สาธารณะ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งให้บุคคลต้นเหตุหรือเกี่ยวข้องหรืออาจก่อให้เกิดเหตุรำคาญ ระงับหรือป้องกันเหตุรำคาญนั้นในเวลาอันสมควรตามที่กำหนดไว้ในคำสั่ง ตลอดจนกำหนดวิธีการป้องกันมิให้มีเหตุรำคาญขึ้นอีกในอนาคต (มาตรา 27) หากไม่มีการปฏิบัติตามคำสั่งให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นดำเนินการระงับเหตุรำคาญนั้นได้ และบุคคลต้นเหตุหรือเกี่ยวข้องอาจก่อให้เกิดเหตุรำคาญนั้น เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการนั้น

ในกรณีที่เหตุรำคาญนั้นเกิดในพื้นที่เอกชน ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีคำสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองระงับเหตุรำคาญ และหากเห็นว่าสมควรให้กระทำโดยวิธีใดเพื่อระงับเหตุรำคาญนั้น ตลอดจนวิธีการป้องกันเหตุรำคาญที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ในกรณีไม่มีการปฏิบัติตามคำสั่งให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจระงับเหตุรำคาญนั้นตามความจำเป็น โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการนั้น

หากปรากฏแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นนั้นอาจเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพหรือมีผลกระทบต่อสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชน เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะออกคำสั่งเป็นหนังสือห้ามไม่ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองใช้สถานที่นั้นทั้งหมดหรือบางส่วน จนกว่าจะเป็นที่พอใจแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าได้มีการระงับเหตุรำคาญนั้นแล้ว

นอกจากนี้แล้วกฎหมายยังได้กำหนด กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ (หมวด 7) และให้รัฐมนตรีมีอำนาจในการประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้กิจการใดเป็นกิจการที่เป็นอันตราย

ต่อสุขภาพด้วย โดยส่วนราชการท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อกำหนดของท้องถิ่นในการกำหนดประเภทของกิจการหรือบางกิจการหรือทุกกิจการให้เป็นกิจการที่ต้องมีการควบคุมภายในท้องถิ่นนั้น และกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขทั่วไปสำหรับผู้ดำเนินกิจการตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในการปฏิบัติ ดูแลสภาพหรือสุขลักษณะของสถานที่ที่ใช้ดำเนินกิจการตลอดจนมาตรการป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ (มาตรา 31)

นอกจากนี้แล้วตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ยังได้ให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและพนักงานสาธารณสุข (หมวด 10) ในการออกคำสั่งให้มีการดำเนินการแก้ไขหรือปรับปรุงหากปรากฏว่าผู้ดำเนินกิจการปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมายตลอดจนข้อกำหนดของท้องถิ่นที่ออกตาม พระราชบัญญัตินี้ หรือคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่น และหากผู้ดำเนินกิจการไม่กระทำการแก้ไข เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะสั่งให้ผู้นั้นหยุดดำเนินการนั้นไว้ทันทีเป็นการชั่วคราวหรือจนกว่าจะเป็นที่พอใจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าปราศจากอันตรายแล้วก็ได้ (มาตรา 45)

และในกรณีที่เจ้าพนักงานสาธารณสุขตรวจพบเหตุที่ไม่ถูกต้องหรือกระทำการใดๆ ที่ฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัตินี้หรือข้อกำหนดของท้องถิ่น ให้เจ้าพนักงานสาธารณสุขแจ้งเจ้าพนักงานท้องถิ่นเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ และหากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเห็นว่าเหตุดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อสถานะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชนหรือจะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพของประชาชนสมควรได้รับการแก้ไขเร่งด่วน ให้เจ้าพนักงานสาธารณสุขมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้กระทำการไม่ถูกต้องหรือฝ่าฝืนแก้ไขหรือระงับเหตุนั้นหรือดำเนินการแก้ไขหรือระงับเหตุได้ตามสมควรแล้วแจ้งให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นทราบ (มาตรา 46)

2) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบในแผนปฏิบัติการเพื่อป้องกันหรือแก้ไขอันตรายอันเกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือภาวะมลพิษที่คณะกรรมการควบคุมมลพิษเสนอ (มาตรา 13 (7))

นอกจากนี้แล้วยังให้สิทธิแก่บุคคลในอันที่จะได้รับค่าชดเชยความเสียหาย ค่าทดแทนจากรัฐในกรณีที่ได้รับความเสียหายจากภัยอันตรายที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือภาวะมลพิษอันมีสาเหตุจากกิจการหรือโครงการใดที่ริเริ่มสนับสนุนหรือดำเนินการโดยส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ (มาตรา 6 (2))

ในกรณีที่มิเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชนอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ หรือภาวะมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษ ซึ่งหากปล่อยไว้จะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อชีวิตร่างกายหรือสุขภาพอนามัยประชาชน หรือก่อความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชนหรือรัฐเป็นอันมาก ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการตามที่เห็นสมควร ให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือบุคคลใดรวมทั้งบุคคลซึ่งได้รับหรืออาจได้รับอันตรายหรือความเสียหายดังกล่าวกระทำหรือร่วมกันกระทำ

การใดๆอันจะมีผลเป็นการควบคุมระดับหรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างทันท่วงที ในกรณีที่ทราบว่ามีบุคคลใดเป็นผู้ก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษดังกล่าวให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งบุคคลนั้นไม่ให้เกิดการอันจะมีผลเป็นการเพิ่มความรุนแรงแก่ภาวะมลพิษในระหว่างที่มีเหตุภัยอันตรายดังกล่าวด้วย (มาตรา 9)

ช่องว่างที่สามารถดำเนินการได้

1. มีการปฏิบัติใช้กฎหมายยังมีอยู่อย่างจำกัด
2. ในส่วนของพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ไม่มีกฎกระทรวงรองรับในกรณีของเหตุรำคาญ หรือกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอันเนื่องมาจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืชในทางการเกษตร (โดยเฉพาะในกรณีของการเกษตรในพื้นที่ขนาดใหญ่)
3. หน่วยงานท้องถิ่นยังขาดการนำเอากฎหมายที่ให้อำนาจแก่ท้องถิ่นในการจัดการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ไปปฏิบัติใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เช่น ในกรณีของพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535

5.2 สารพิษตกค้างในผลผลิตการเกษตรเกินกว่ามาตรฐาน

สถานการณ์

ปัจจุบันปัญหาการตกค้างของสารกำจัดศัตรูพืชในพืชผักผลไม้ตลอดจนสินค้าการเกษตรต่างๆ ได้กลายเป็นปัญหาทั้งต่อตลาดและผู้บริโภคภายในประเทศ ตลอดจนสินค้าเกษตรส่งออก ดังจะเห็นได้จากรายงานการตรวจสอบสารเคมีตกค้างในผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ ได้แก่ จากรายงานประจำปี 2538 ของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ที่ทำการสำรวจระดับการตกค้างของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในผักปลอดสารพิษ โดยใน พ.ศ. 2538 ได้วิเคราะห์ตัวอย่างผักสดที่มีฉลากระบุว่าเป็นผักปลอดภัยจากสารพิษจำนวน 35 ตัวอย่าง เปรียบเทียบกับตัวอย่างผักสดที่ไม่มีฉลากระบุจำนวน 36 ตัวอย่าง ที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เก็บจากแหล่งจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าผักสดที่มีฉลากระบุตรวจพบการตกค้าง 13 ตัวอย่าง (คิดเป็นร้อยละ 37.14) ปริมาณการตกค้างสูงในผักคะน้า 1 ตัวอย่าง ชนิดสารที่พบมี 7 ชนิด เรียงลำดับความถี่ที่พบได้แก่ ไฮเปอร์เมทริน เอ็นโดซัลเฟน เมโทรมิโดฟอส เฮปตาร์คลอร์ ไพริมิฟอส-เมทิล เดตราไดฟอนและเปอร์เมทริน สำหรับผักที่ไม่มีฉลากระบุ ตรวจพบการตกค้างใน 18 ตัวอย่าง (คิดเป็นร้อยละ 50) โดยพบว่าการตกค้างของสารเคมีเกินค่ากำหนดตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 163 (พ.ศ.2538) ในผักกวางตุ้งและชนิดสารที่พบก็คล้ายคลึงกับที่ตรวจพบในผักที่มีฉลากระบุ

นอกจากนี้แล้วยังพบการตกค้างของสารกำจัดศัตรูพืชในสินค้าเกษตรส่งออกด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการที่กรมวิชาการเกษตรได้รับเอกสารร้องเรียนเรื่องการตรวจพบสารตกค้างเกินมาตรฐาน

ฐานในผักสดจากไทยมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเทศที่แจ้งปัญหาสารตกค้าง ได้แก่ ญี่ปุ่น, ออสเตรเลีย, นอร์เวย์, สวีเดน, ไต้หวัน, ฟินแลนด์, สิงคโปร์, เดนมาร์ก, สหภาพยุโรป โดยสารพิษตกค้างที่ถูกตรวจพบได้แก่ prothiophos, chlorothalonil, methamidophos, fenobucarb, triazophos, profenofos, chlorpyrifos, monocrotophos, parathion methyl, carbaryl, dithiocarbamate, endosulfan, carbosulfan, cypermethrin ซึ่งพบใน พริก, ชะอม, ผักชี, มะเขือเปราะ, มะระ, ถั่วฝักยาว, ถั่วแระ, ผักชีฝรั่ง, ต้นหอม, ผือก, โหระพา, กระเพรา, ลองกอง, ลำไย เป็นต้น

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

แม้ว่าในทางปฏิบัติจะไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตกค้างของสารกำจัดศัตรูพืชโดยตรง แต่ในทางสากลแล้วจะมีการกำหนดมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคภายในประเทศและส่งเสริมการส่งออกสินค้าเกษตรไปจำหน่ายในต่างประเทศ โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำหนดค่ามาตรฐานสากลของปริมาณสูงสุดที่ยอมรับได้ของสารพิษตกค้างในอาหาร (Maximum Residue Level - MRLs) คือ คณะกรรมการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ (CODEX Alimentarius Commission) ภายใต้โครงการองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติและองค์การอนามัยโลก ดังนั้นการพัฒนามาตรฐานอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตกค้างของสารพิษในอาหารของประเทศต่างๆ จึงอิงกับมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศนี้เป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวทีการค้าระหว่างประเทศ

ช่องว่างที่สามารถดำเนินการได้

1. แม้จะมีมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ แต่มาตรฐานดังกล่าวจะเน้นสำหรับสินค้าผลิตภัณฑ์การเกษตรส่งออกเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งสินค้าไปจำหน่ายในประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมีมาตรฐานด้านอาหารสูงกว่าประเทศไทย แต่อาหารที่บริโภคในประเทศก็มีจำนวนไม่น้อยที่พบว่าการตกค้างของสารกำจัดศัตรูพืชสูงกว่าค่ามาตรฐานสากลของปริมาณสูงสุดที่ยอมรับได้ (MRLs)
2. มาตรฐานอาหารระหว่างประเทศมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ต่อเวทีการค้าสินค้าและผลิตภัณฑ์การเกษตร เนื่องมาจากการปฏิบัติตามข้อตกลงทางการเกษตรของประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก ซึ่งทุกประเทศจะต้องลดสิ่งที่เป็นอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศลง เช่น ภาษีนำเข้าสินค้าเกษตร เป็นต้น โดยหลังจากที่แต่ละประเทศดำเนินการตามข้อตกลงดังกล่าวแล้ว จะเริ่มหันมาใช้มาตรการที่เกี่ยวข้องกับสุขอนามัยด้านอาหาร เช่น การกำหนดระดับสารพิษที่ตกค้างในอาหารที่ยอมรับได้ หรือแม้กระทั่งชนิดของสารพิษที่ตกค้างในอาหารได้ เข้ามาแทนที่การกีดกันสินค้าจากประเทศอื่นโดยมาตรการทางภาษี แม้ว่ามาตรการดังกล่าวนี้จะส่งผลให้ผู้ส่งออกสินค้า

ค้าเกษตรจากประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรหลักรายหนึ่งของโลก ต้องปรับตัวตามมาตรการดังกล่าวอย่างหนัก แต่ในอีกด้านหนึ่งก็อาจถูกตั้งคำถามจากผู้บริโภคภายในประเทศเช่นกัน ว่าหากสินค้าเกษตรที่ต้องการส่งออกต้องปฏิบัติตามมาตรการระหว่างประเทศอย่างเข้มงวดแล้ว การปรับตัวด้านมาตรฐานของสินค้าเกษตรภายในประเทศ ซึ่งจัดว่าเป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้บริโภค เช่นกัน จะไปในทิศทางใด

5.3 ขยะสารพิษจากภาชนะบรรจุสารกำจัดศัตรูพืช

สถานการณ์

จากเอกสารนโยบายและแผนแม่บทการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช พ.ศ.2545-2549 ได้กล่าวถึงการติดตามการควบคุมและกำกับดูแลสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในส่วนของการทำลายเศษเหลือใช้และภาชนะบรรจุสารกำจัดศัตรูพืชในปัจจุบันว่า ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำลายกากของเสียสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในขณะที่ผู้ผลิตบางรายยังคงใช้วิธีการกำจัดด้วยวิธีการเดียวกับขยะเทศบาล อันจะทำให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม ถึงแม้ว่ากระทรวงอุตสาหกรรมได้มีโครงการกำจัดของเสียวัตถุอันตรายซึ่งเป็นการร่วมทุนกับภาคเอกชน แต่ขณะนี้อยู่ในระยะแรกจะให้บริการได้เฉพาะส่วนของกากเสียที่ใช้วิธีการกลบฝังเท่านั้น (Secured Landfill) แต่วัตถุอันตรายบางชนิดต้องกำจัดโดยวิธีการเผาในเตาที่มีอุณหภูมิสูงมาก (Incinerator) จึงจะทำลายได้

รูปที่ 10: ขยะสารพิษจากภาชนะบรรจุสารกำจัดศัตรูพืชที่ใช้แล้ว

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติการสาธารณสุขได้กำหนดให้การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในเขตส่วนราชการ ส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น และในกรณีมีเหตุอันควร ส่วนราชการท้องถิ่นอาจมอบให้บุคคลใดดำเนินการแทนภายใต้การควบคุมของราชการส่วนท้องถิ่น หรือหากมีผู้ใดต้องการดำเนินธุรกิจในการกำจัดมูลฝอยเหล่านั้นต้องขออนุญาตจากราชการส่วนท้องถิ่นนั้นก่อน นอกจากนี้แล้วราชการส่วนท้องถิ่นสามารถออกข้อกำหนดของท้องถิ่นดังต่อไปนี้

1. ห้ามทิ้งสิ่งปฏิกูล มูลฝอยในที่ทางสาธารณะ ให้ทั้งเฉพาะในพื้นที่ที่ราชการส่วนท้องถิ่นนั้นจัดไว้ให้
2. กำหนดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิกูล มูลฝอย
3. กำหนดวิธีการเก็บ ขน กำจัดหรือให้ผู้ครอบครองอาคารสถานที่ใดๆปฏิบัติให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ
4. กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการให้บริการของราชการส่วนท้องถิ่นในการเก็บและขนส่งสิ่งปฏิกูล มูลฝอยในอัตราไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง
5. กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขในการดำเนินการกับสิ่งปฏิกูลมูลฝอยให้กับผู้ที่ต้องการดำเนินการแทนราชการส่วนท้องถิ่น
6. กำหนดการอื่นใดที่จำเป็น

ช่องว่างที่สามารถดำเนินการได้

1. ยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดวิธีการในการกำจัดเศษเหลือของสารกำจัดศัตรูพืช และภาชนะบรรจุวัตถุอันตรายที่ใช้แล้ว ทั้งในสถานที่ผลิตและผลิตภัณฑ์เสื่อมคุณภาพที่คงค้างอยู่ตามร้านจำหน่ายต่างๆ จึงเป็นอีกช่องทางที่ทำให้การกระจายสารกำจัดศัตรูพืชที่ประกาศยกเลิกการใช้แล้ว ยังสามารถซื้อหาได้ตามท้องตลาด

6 สารสำคัญของนโยบายและแผนแม่บท การใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช 2545-2549

นโยบายและแผนแม่บทการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช 2545-2549 เกิดจากดำริของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ประเมินว่านโยบายและผลการปฏิบัติตามนโยบายปัจจุบันยังไม่ได้ผลดีเพียงพอที่จะควบคุมการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้เกิดผลดีต่อเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่จะรักษาหรือเพิ่มพูนปริมาณและคุณภาพของพืชผลการเกษตร จึงมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของกรมวิชาการเกษตรร่วมกับเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการอื่นช่วยกันพิจารณาจัดทำข้อเสนอนโยบายและแผนแม่บทการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช 2545-2549 ร่วมกับองค์การความร่วมมือทางวิชาการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit: GTZ) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2540

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำร่างนโยบายและแผนแม่บทการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา และได้มีมติเห็นชอบร่างนโยบายฯ ดังกล่าว เมื่อ 12 มีนาคม 2545 ซึ่งสาระสำคัญของนโยบายและแผนฯ นั้นนอกจากจะได้กล่าวถึงสถานการณ์การใช้ ตลอดจนนโยบายและมาตรการในการบริหารสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชของประเทศไทยในปัจจุบันแล้ว ยังได้กำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายและแผนฯ ดังนี้

1. เพื่อให้มีการนำพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการดำเนินงาน กล่าวคือกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานด้านสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. เพื่อให้มีการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย
3. เพื่อส่งเสริมการป้องกันการกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีการธรรมชาติและลดการใช้สารเคมี
4. เพื่อเผยแพร่ข้อมูลและให้ความรู้เกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัยและทุกระดับการศึกษา
5. เพื่อประสานงานการบริหารงานด้านการจัดการสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้เกิดการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
6. เพื่อพัฒนาบุคลากรที่ดำเนินงานเกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในด้านต่างๆ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ
7. เพื่อลดความเสี่ยงจากการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสภาพแวดล้อม

นอกจากนี้แล้วยังได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว 3 ยุทธศาสตร์คือ

1. **ยุทธศาสตร์การปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการควบคุมและจัดการ วัตถุอันตรายทางการเกษตรอย่างครบวงจร** ซึ่งประกอบด้วย 3 แผนงาน คือ การปรับปรุงด้านนโยบาย ได้แก่ การปรับปรุงนโยบายตามข้อเสนอในแผนแม่บท, การประชาสัมพันธ์และติดตามผลของฝ่ายการเมือง การปรับปรุงข้อกฎหมาย ได้แก่ โครงการกฎหมายและระเบียบเท่าที่จำเป็น, การกำหนดมาตรการบังคับใช้โดยให้เอกชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ควบคุม ปรามปราม, การปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้มีมาตรการรองรับการจำหน่ายและใช้สารเคมีที่มีพิษสูง, การสนับสนุนให้มีการกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานแก่เกษตรกรในการเรียกร้องชดเชยค่าเสียหาย เป็นต้น และมาตรการปรับปรุงระบบการจัดการ ได้แก่ การพัฒนาระบบการขึ้นทะเบียน กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาข้อมูลพิษวิทยาและความเสี่ยงอันตรายจากสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น
2. **ยุทธศาสตร์วิจัยและพัฒนาสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช** ประกอบด้วย 4 แผนงาน ได้แก่ แผนงานการค้นคว้าวิจัยสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชเพื่อความปลอดภัยต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยกิจกรรมภายใต้แผนงานนี้ได้แก่ การวิจัยผลกระทบของสารกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสิ่งแวดล้อม, การติดตามการใช้สารกำจัดศัตรูพืชที่มีพิษร้ายแรงหรือมีความคงทนในสภาพแวดล้อมเพื่อการห้ามใช้หรือจำกัดการใช้, การจัดทำแผนฉุกเฉินเพื่อแก้ไขปัญหาด้านพิษภัยของสารกำจัดศัตรูพืชที่อาจเกิดขึ้น, โครงการประสานงานในการบริหารงานด้านการจัดการสารกำจัดศัตรูพืชให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น แผนงานค้นคว้าเพื่อหาสารทดแทนสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งกิจกรรมภายใต้แผนงานดังกล่าวนี้ได้แก่ การวิจัยการผลิตเชิงอุตสาหกรรมของสารสกัดจากพืชและสารชีวภาพ, การส่งเสริมสินเชื่อเพื่อการผลิตและจำหน่ายพืชที่ปลอดภัยจากสารพิษโดยเฉพาะ, โครงการกำหนดMRLs ระดับประเทศ เป็นต้น แผนงานจัดตั้งศูนย์ข้อมูลและการแลกเปลี่ยนข้อมูลความเป็นพิษ กิจกรรมภายใต้แผนงานนี้ได้แก่ โครงการจัดระบบการจัดการข้อมูลสารกำจัดศัตรูพืชและการประสานงานทั้งในและต่างประเทศ, การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลและจัดทำเครือข่ายข้อมูลสารกำจัดศัตรูพืชของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น แผนงานพัฒนาบุคลากรและเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรในด้านต่างๆทั้งการวิจัย, การ

วิเคราะห์สารกำจัดศัตรูพืช ตลอดจนการพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในการสามารถรักษาพยาบาลเบื้องต้น

3. **ยุทธศาสตร์ถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรและเทคโนโลยีด้านสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช** ประกอบด้วย แผนงานการเผยแพร่ข้อมูลและให้ความรู้ด้านสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยมีการจัดทำหลักสูตรและเอกสารในการให้การศึกษาด้านการอารักขาพืชและความปลอดภัยในการใช้สารเคมี เป็นต้น และแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในการใช้สารกำจัดศัตรูพืช, ผู้จำหน่ายสารกำจัดศัตรูพืช, การรณรงค์ให้มีการทำการเกษตรแบบอินทรีย์, การประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรอ่านฉลากและปฏิบัติตาม ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจในเรื่องการตลาดและสินเชื่อแก่เกษตรกรที่ผลิตผลผลิตที่ปลอดภัยจากสารพิษ การถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรไปสู่สถานศึกษา เป็นต้น

ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับจากนโยบายและแผนแม่บทนี้คือ

1. ผลผลิตกันท์สารกำจัดศัตรูพืชในท้องตลาดมีคุณภาพได้มาตรฐาน
2. มีสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีอันตรายร้ายแรงในท้องตลาดน้อยลง
3. บุคลากรที่ดำเนินงานมีศักยภาพสูงขึ้น
4. เกษตรกรใช้สารกำจัดศัตรูพืชอย่างปลอดภัยมากขึ้น
5. ประชาชนมีความรู้และตระหนักถึงอันตรายจากสารกำจัดศัตรูพืช ตลอดจนรู้ถึงทางเลือกที่อื่นๆ ในการผลิตการเกษตรด้วย
6. เกิดจิตสำนึกร่วมกันในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากสารกำจัดศัตรูพืช

สรุปโดยภาพรวม เทียบกับสาระในนโยบายและแผนแม่บทการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช พ.ศ.2545-2549

พระราชบัญญัติ, กฎหมาย	มาตรา, สาระในกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	ปัญหาที่เกิดขึ้น	สิ่งที่ไม่ได้ดำเนินการ ปฏิบัติ	สาระในนโยบายและแผนแม่บทฯ 2545-2549
พระราชบัญญัติวัตถุ อันตราย พ.ศ.2535	1. คณะกรรมการวัตถุมีพิษสามารถ ให้คำแนะนำต่อรัฐมนตรีที่รับผิดชอบ ชอบได้ 2. คณะกรรมการวัตถุอันตราย สามารถเสนอความเห็นต่อรัฐ มนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการ การควบคุมวัตถุอันตรายและการ ป้องกันและเยียวยาความเสียหาย อันเกิดจากวัตถุอันตราย	1. ภาชนะนำเข้าสารกำจัดศัตรู พืช 0%	1. ไม่มีการจัดเก็บภาษีตาม ระดับความเป็นพิษของสาร กำจัดศัตรูพืช	ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ในการควบคุมสารกำจัดศัตรูพืช แผนงานที่ 2 มาตรการปรับปรุงด้าน กฎหมาย (11) ปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้มี มาตรการรองรับการจำหน่ายและใช้ สารเคมีที่มีพิษสูง
	3. ประกาศกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์เกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียน วัตถุอันตรายทางการเกษตร ที่กรม วิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ	2. การขึ้นทะเบียนสารกำจัด ศัตรูพืชเพียงครั้งเดียว	2. ไม่มีการกำหนดระยะเวลา หมดอายุของใบสำคัญการ ขึ้นทะเบียนวัตถุอันตราย	ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ในการควบคุมสารกำจัดศัตรูพืช แผนงานที่ 3 มาตรการปรับปรุง ระบบการจัดการ

พระราชบัญญัติ, กฎหมาย	มาตรา, สารในกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	ปัญหาที่เกิดขึ้น	สิ่งที่ไม่ได้ดำเนินการ ปฏิบัติ	สารในนโยบายและแผนแม่บทฯ 2545-2549
				(1) โครงการพัฒนาระบบการขึ้น ทะเบียน เช่น การคุ้มครองสิทธิบัตร ข้อมูลพิษวิทยา, ทบพวนวัตถุ อันตรายที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว
	4. สถานที่เก็บรักษาวัตถุอันตราย ต้องตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมและ ปลอดภัยแก่การขนส่งไม่ก่อเหตุ รำคาญ มลพิษ 1. มีบริเวณและการใช้วัสดุก่อ สร้างที่มีความเหมาะสมกับการ ประกอบกิจการตามขนาดและคุณ สมบัติของวัตถุอันตราย 2. ไม่อยู่ในเขตบ้านพักอาศัย	3. โรงงานผลิต, สถานที่เก็บ ไม่ถูกต้อง จนอาจเกิดเป็น ภัยแก่ชุมชนรอบข้าง	3. การบังคับใช้กฎหมาย อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะ หน่วยงานรัฐในระดับท้องถิ่น 4. การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ในการร่วมกันสอดส่องดูแล ในชุมชนของตนเอง	ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ในการควบคุมสารกำจัดศัตรูพืช แผนงานที่ 2 มาตรการปรับปรุงด้าน กฎหมาย (2) โครงการกำหนดมาตรการบังคับ ใช้โดยให้ภาคเอกชนและประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและ ควบคุมปราบปราม
	5. วัตถุอันตรายดังต่อไปนี้เป็นวัตถุ อันตรายที่ผิดกฎหมาย - วัตถุอันตรายปลอม	4. ผลิตภัณฑ์ผิดกฎหมาย, ผลิตภัณฑ์ด้อยมาตรฐาน ยังคงพบเห็นอยู่ทั่วไปในทั้ง	5. การบังคับใช้กฎหมาย 6. มาตรการรองรับผลิต ภัณฑ์ที่ถูกสั่งเพิกถอนทะเบียน	ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ในการควบคุมสารกำจัดศัตรูพืช แผนงานที่ 2 มาตรการปรับปรุงด้าน

พระราชบัญญัติ, กฎหมาย	มาตรา, สารในกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	ปัญหาที่เกิดขึ้น	สิ่งที่ไม่ได้ดำเนินการ ปฏิบัติ	สารในนโยบายและแผนแม่บทฯ 2545-2549
	- วัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน - วัตถุอันตรายเสื่อมคุณภาพ - วัตถุอันตรายที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ - วัตถุอันตรายที่ถูกสั่งเพิกถอนทะเบียน	ตลาด	ยังไม่รัดกุมเพียงพอ	กฎหมาย (2) โครงการกำหนดมาตรการบังคับใช้โดยให้ภาคเอกชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังควบคุมปราบปราม (3) โครงการกำหนดมาตรฐานงานของฝ่ายสารวัตรตำรวจเกษตรที่ควบคุมและปราบปรามการกระทำที่ผิดกฎหมาย (4) โครงการกำหนดมาตรฐานของผู้ประกอบธุรกิจการป้องกันกำจัดศัตรูพืช
		5. มีข้อการค้าเป็นจำนวนมากสร้างความสับสนแก่ผู้บริโภค (เกษตรกร)	7. กฎหมายไม่ได้มีการระบุให้มีการจำกัดข้อการค้าของสารกำจัดศัตรูพืช	ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับปรุงกฎระเบียบในการควบคุมสารกำจัดศัตรูพืช แผนงานที่ 2 มาตรการปรับปรุงด้านกฎหมาย

พระราชบัญญัติ, กฎหมาย	มาตรา, สารในกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	ปัญหาที่เกิดขึ้น	สิ่งที่ไม่ได้ดำเนินการ ปฏิบัติ	สาระนโยบายและแผนแม่บทฯ 2545-2549
				(1) โครงการตรากฎหมายและ ระเบียบเท่าที่จำเป็น
	6. จัดระดับความเป็นพิษของวัตถุ อันตราย 7. วัตถุอันตรายที่ขายหรือจำหน่าย ต้องมีฉลากขนาดที่เหมาะสมกับ ภาชนะบรรจุปิดไว้บนภาชนะบรรจุ วัตถุอันตรายทุกชนิดโดยฉลากดัง กล่าวต้องมีเครื่องหมายและข้อ ความเป็นภาษาไทย และรายละเอียดตามที่กฎหมายกำหนด	6. การแสดงฉลากวัตถุ อันตรายไม่ถูกต้อง	8. การปฏิบัติตามกฎหมาย ของผู้ประกอบการ 9. การบังคับใช้กฎหมาย	
	8. คณะกรรมการวัตถุอันตรายมี อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาเรื่อง ร้องเรียนจากผู้ได้รับความเดือด ร้อนหรือเสียหายจากวัตถุอันตราย ตลอดจนเสนอความเห็นต่อรัฐ	7. การใช้สารกำจัดศัตรูพืช จากสวนเกษตรขนาดใหญ่ แล้วส่งผลกระทบต่อชุมชนรอบข้าง	10. ยังไม่มี การใช้ ข้อ กฎหมายที่มีอยู่เพื่อให้เกิดผล ในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง	ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ในการควบคุมสารกำจัดศัตรูพืช แผนงานที่ 2 มาตรการปรับปรุงด้าน กฎหมาย (14) โครงการสนับสนุนให้มีการ

พระราชบัญญัติ, กฎหมาย	มาตรา, สารในกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	ปัญหาที่เกิดขึ้น	สิ่งที่ไม่ได้ดำเนินการ ปฏิบัติ	สารในนโยบายและแผนแม่บทฯ 2545-2549
	มนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการ ควบคุมวัตถุอันตรายและการ ป้องกันและเยียวยาความเสียหาย อันเกิดจากวัตถุอันตราย			กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานแก่เกษตรกร ในการเรียกร้องชดเชยค่าเสียหาย แผนงานที่ 1 การค้นคว้างานวิจัย สารป้องกันสารกำจัดศัตรูพืชเพื่อ ความปลอดภัยต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม (8) โครงการจัดทำแผนฉุกเฉินเพื่อ แก้ไขปัญหาสารกำจัดศัตรูพืชที่อาจ เกิดขึ้น
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522	1. ในกรณีที่คณะกรรมการว่าด้วย การโฆษณาเห็นว่าสินค้าใดอาจ เป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคและคณะ กรรมการว่าด้วยฉลากได้กำหนดให้ สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก 2. คณะกรรมการว่าด้วยการ โฆษณามีอำนาจออกคำสั่งดังต่อ	1. การโฆษณาขายสาร กำจัดศัตรูพืชเกินความเป็น จริง	1. การบังคับใช้กฎหมาย	แผนงานที่ 2 มาตรการปรับปรุงด้าน กฎหมาย (2) โครงการกำหนดมาตรการบังคับ ใช้โดยให้เอกชนและประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ควบคุม ปราบปราม (4) โครงการกำหนดมาตรฐานของผู้

พระราชบัญญัติ, กฎหมาย	มาตรา, สารในกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	ปัญหาที่เกิดขึ้น	สิ่งที่ไม่ได้ดำเนินการ ปฏิบัติ	สารในนโยบายและแผนแม่บทฯ 2545-2549
	ไปนี้ - กำหนดให้การโฆษณาต้อง กระทำไปพร้อมกับคำแนะนำหรือ คำเตือน - จำกัดการใช้สื่อโฆษณาสำหรับ สินค้านั้น - ห้ามการโฆษณาสินค้านั้นหาก คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา เห็นว่าการใช้หรือประโยชน์ของสิน ค้านั้นขัดต่อนโยบายทางสังคม ศีล ธรรม หรือวัฒนธรรม			ประกอบกรรการธุรกิจสารป้องกันกำจัด ศัตรูพืช
พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535	1. คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีหน้าที่ในการเสนอแนะมาตรการด้านการเงิน การคลัง การภาษีอากรและการส่งเสริมการลงทุนเพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	1. ภาษีนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืช 0%	1. ยังไม่ได้ดำเนินการตามที่กฎหมายระบุไว้	ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ในการควบคุมสารกำจัดศัตรูพืช แผนงานที่ 2 มาตรการปรับปรุงด้าน กฎหมาย (11) ปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้มี

พระราชบัญญัติ, กฎหมาย	มาตรา, สารในกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	ปัญหาที่เกิดขึ้น	สิ่งที่ไม่ได้ดำเนินการ ปฏิบัติ	สารในนโยบายและแผนแม่บทฯ 2545-2549
	แวดล้อม			มาตรการรองรับการจำหน่ายและใช้ สารเคมีที่มีพิษสูง
	2. แหล่งกำเนิดมลพิษใดก่อให้เกิด หรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่ว ไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอัน เป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือ ของรัฐเสียหายด้วยประการใดๆ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่ง กำเนิดมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย	2. โรงงานผลิต, สถานที่ เก็บไม่ถูกต้อง จนอาจเกิด เป็นภัยแก่ชุมชนรอบข้าง	2. การบังคับใช้กฎหมาย อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะ หน่วยงานรัฐในระดับท้องถิ่น 3. การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ในการร่วมกันสอดส่องดูแล ในชุมชนของตนเอง	ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ในการควบคุมสารกำจัดศัตรูพืช แผนงานที่ 2 มาตรการปรับปรุงด้าน กฎหมาย (2) โครงการกำหนดมาตรการบังคับ ใช้โดยให้ภาคเอกชนและประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและ ควบคุม ปรึาปรวม
	3. เกี่ยวข้องกับสารกำจัดศัตรูพืช ในส่วน of สถานที่ผลิตและสถานที่ เก็บรักษาวัตถุอันตราย โดยจะ ควบคุมการปล่อยของเสีย มลพิษ หรือสิ่งอื่นๆใดที่มีผลกระทบต่อสิ่ง แวดล้อม	3. ขยะจากภาชนะบรรจุ วัตถุมีพิษ 4. วัตถุมีพิษที่เพิกถอน ทะเบียนแล้วยังเหลือค้างใน สถานที่ผลิตและผลิตภัณฑ์ เสื่อมคุณภาพที่คงค้างอยู่	4. มาตรการในการกำจัด เศษเหลือสารกำจัดศัตรูพืช และภาชนะบรรจุวัตถุ อันตรายที่ใช้แล้วยังไม่ชัดเจน 5. จากกฎหมายแม่บทยังไม่ ได้มีการจัดทำกฎหมายลูก	

พระราชบัญญัติ, กฎหมาย	มาตรา, สารในกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	ปัญหาที่เกิดขึ้น	สิ่งที่ไม่ได้ดำเนินการ ปฏิบัติ	สารในนโยบายและแผนแม่บทฯ 2545-2549
		ตามร้านจำหน่ายต่างๆ	รองรับอย่างเพียงพอ	
พระราชบัญญัติการ สาธารณสุข พ.ศ.2535	1. ส่วนราชการท้องถิ่นมีอำนาจ ออกข้อกำหนดของท้องถิ่นเกี่ยวกับ ประเภทของสถานที่จำหน่าย อาหารหรือสถานที่สะสมอาหาร ตามประเภทอาหารหรือตาม ลักษณะของสถานที่ประกอบกิจ การ	1. ร้านจำหน่ายสารเคมี กำจัดศัตรูพืชไม่ถูกต้องตาม กฎหมาย หรือร้านจำหน่าย ผิดกฎหมาย	1. ร้านค้ามีเป็นจำนวนมาก การควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง 2. การมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นในการร่วม กันสอดส่องดูแล	
	2. การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ในเขตส่วนราชการ ส่วนท้องถิ่นใด ให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่น นั้น	2. ขยะจากภาชนะบรรจุ วัตถุมีพิษ	3. ท้องถิ่นยังไม่ได้นำ กฎหมายมาปฏิบัติใช้ในท้อง ถิ่นตนเองอย่างจริงจัง	
	3. ราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้า พนักงานท้องถิ่นสามารถดำเนิน การให้เป็นไปตามข้อกำหนดของ กฎกระทรวง และหากมีกรณีจำ	3. การใช้สารกำจัดศัตรูพืช จากสวนเกษตรขนาดใหญ่ แล้วส่งผลกระทบต่อชุมชนรอบข้าง	4. ยังไม่มีการใช้ข้อกำหนด ที่มีอยู่เพื่อให้เกิดผลในทาง ปฏิบัติอย่างแท้จริง	ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ในการควบคุมสารกำจัดศัตรูพืช แผนงานที่ 2 มาตรการปรับปรุงด้าน กฎหมาย

พระราชบัญญัติ, กฎหมาย	มาตรา, สารในกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	ปัญหาที่เกิดขึ้น	สิ่งที่ไม่ได้ดำเนินการ ปฏิบัติ	สารในนโยบายและแผนแม่บทฯ 2545-2549
	เป็นให้ราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อกำหนดของท้องถิ่นหรือแก้ไขข้อกำหนดของท้องถิ่นที่มีบังคับใช้ก่อนมีกฎกระทรวงนี้ได้ 4. ในกรณีที่เกิดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องมีการแก้ไขโดยเร่งด่วน ให้อธิบดีกรมอนามัยมีอำนาจออกคำสั่งให้เจ้าของวัตถุหรือบุคคลที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดความเสียหายดังกล่าวระงับการกระทำหรือกระทำการใดๆ เพื่อแก้ไขหรือป้องกันความเสียหายเช่นว่านั้นได้ตามสม			(14) โครงการสนับสนุนให้มีการกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานแก่เกษตรกรในการเรียกร้องชดเชยค่าเสียหาย แผนงานที่ 1 การค้นคว้างานวิจัย สารป้องกันสารกำจัดศัตรูพืชเพื่อความปลอดภัยต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม (8) โครงการจัดทำแผนฉุกเฉินเพื่อแก้ไขปัญหาสารกำจัดศัตรูพืชที่อาจเกิดขึ้น

พระราชบัญญัติ, กฎหมาย	มาตรา, สารในกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	ปัญหาที่เกิดขึ้น	สิ่งที่ไม่ได้ดำเนินการ ปฏิบัติ	สารในนโยบายและแผนแม่บทฯ 2545-2549
	ควร 5. เหตุรำคาญ 6. กิจกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ			
พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535	1. โรงงานผลิตหรือเก็บสารกำจัดศัตรูพืชจัดอยู่ในกลุ่มโรงงานจำพวกที่ 3 ได้แก่โรงงานประเภทชนิด และขนาดที่การตั้งโรงงาน จะต้องได้รับใบอนุญาตก่อนจึงจะดำเนินการได้	1. โรงงานผลิต, สถานที่เก็บไม่ถูกต้อง จนอาจเกิดเป็นภัยแก่ชุมชนรอบข้าง	1. การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะหน่วยงานรัฐในระดับท้องถิ่น 11. การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการร่วมกันสอดส่องดูแลในชุมชนของตนเอง	ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับปรุงกฎ ระเบียบในการควบคุมสารกำจัดศัตรูพืช แผนงานที่ 2 มาตรการปรับปรุงด้านกฎหมาย (2) โครงการกำหนดมาตรการบังคับใช้โดยให้ภาคเอกชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและควบคุมปราบปราม

อ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ 2546 **สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ.2545** กรุงเทพฯ: กรม
ควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2543 **นโยบายและแผนแม่บทการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช พ.ศ.2545-2549** กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์

เคหะการเกษตร ปีที่ 25 ฉบับที่ 11 พฤศจิกายน 2545.

นรินนาม 2545 “ปัญหาสารป้องกันกำจัดวัชพืชด้วยคุณภาพในประเทศไทย” **เคหะการเกษตร** 26
(8): 50

บุญส่ง หุตังคบดี และคณะ 2542 **พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 และกฎกระทรวง
ประกาศกระทรวง ประกาศกรมที่ออกตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย
พ.ศ.2535** กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สมาคมวิศวกรสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย 2542 **รวมกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ปฏิบัติ**
กรุงเทพฯ: สมาคมสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย

ธันวา จิตตสงวน และคณะ 2543 **รายงานโครงการวิจัยแนวทางและนโยบายในการ
พัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาภาคเหนือ** กรุงเทพฯ: ภาควิชาเศรษฐ
ศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

<http://www.kodmhai.com>